Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

AMAGER MUSÆET

FESTSKRIFT VED
MUSÆETS AABNING
DEN 14. JUNI 1922

UDGIVET AF KAI LIPPMANN

AMAGERMUSÆET

AMAGERMUSÆET

FESTSKRIFT VED
MUSÆETS AABNING
DEN 14. JUNI 1922

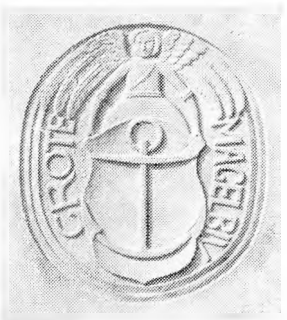

UDGIVET AF *KAI LIPPMANN*

A/S Oscar Fraenckel & Co. - København

AF VORE FÆDRES LIV OG GERNINGER LÆRER VI AT DRAGE NYTTE AF NUTIDEN OG AT INDRETTE OS PAA FREMTIDEN

KAI LIPPMANN

AMAGERMUSÆETS TILBLIVELSE

EN REDEGØRELSE AF *CHR. NICOLAISEN*

I.

T sjældent alsidigt og virksomt Landboliv udfoldede sig paa Amager gennem de 400 Aar, der nu er forløbet siden den hollandske Koloni indvandrede og fæstede Bo paa Øen. Efter de første historiske Meddelelser om de 184 »boeren«, der efterhaanden indfandt sig, men hvoraf vistnok nogle maatte fortrække til Bøtø og Sprogø, bestod Kolonien af baade Søfolk og Landbrugere. Det ses nemlig snart, at den ved Siden af sin Jord- og Havebrug samt Mejeridrift ogsaa drev Handel, Søfart og Fiskeri. Derved blev man i Stand til med sine egne Skibe at vedligeholde Forbindelsen med Holland og stadig modtage Paavirkning fra Moderlandet, saaledes at den kunde vedligeholde hjemlige Sæder og Skikke.

Det indskrænkede Jordomraade, som Kolonien kort Tid efter Ankomsten hertil, blev henvist til at virke paa, Magleby-søndre og et Par af Kronens Huse paa Dragør, kunde man ikke længe nøjes med. Kolonien voxede i Begyndelsen stærkt, og det er ganske naturligt, at den maatte søge at finde Udveje for en mere vindskibelig Livsførelse, end der var Plads til i Grote Magledorp. Iøvrigt fik den ogsaa snart Lov til at *fæste*

Gaarde i de andre, de „danske", Byer paa Øen, hvilke Fæstegaarde Hollænderne saa drev ved Siden af deres egne Selvejergaarde, saaledes t. Ex. hele Ladegaardsmarken. Og endda var der Trang til Udvidelse. 1650 var Kolonien voxet saa stærkt, at den maatte søge Plads til Udvidelse udenfor Øens Grænser. Tyve Familier dannede da *Ny Amager* paa det nuværende Frederiksbergs Grund. Og Kronen var tilfreds, at den kunde befolke hele Hovedstadens Omegn med disse flittige Jorddyrkere, som var bleven uundværlige for Hoffets Husholdning og Byen til en evig Gavn. Ikke blot ved deres Haveprodukter, men ogsaa ved deres Produktion af Mælk, Ost, Smør, Kalve, Høns o. s. v. vandt de Ry Landet over, og Amager betragtedes — ikke mindst i Krigstider — som Hovedstadens Spisekammer.

Et saadant berømmeligt, kulturelt Bondeliv, der tilmed var et fremmedartet Element i Henseende til Klædedragt, Sæder og Skikke, maatte give sig stærkt Udslag i Landets Kultur. Det gav en mægtig Opdrift i dansk Mejeri- og Havebrug. Næsten alle Historieskrivere og rejsebeskrivende Forfattere gennem det 17. og det 18. Aarhundrede har beskæftiget sig med *Amagerne* (c. Hollænderne) skønt de ellers ikke spildte mange Ord paa Bondestanden.

Allerede *Arent Berntsen* (o. 1650) omtaler i *Danmarks og Norges frugtbare Herlighed* Amager-Hollænderne som et meget flittigt, omhyggeligt og net Folk, der, »fast den gandske Bye Aaret igjennem bespiiser.« Noget senere skriver en rejsende Hollænder, som var i København, om deres Færden, særlig paa Amagertorv, hvor han traf Kvinderne »i deres ustivede hvide Lærredshætter, hollandske Trøjer, og Mændene med en lille Halskrave uden paa Trøjen og en frisisk Kamelhaarshue paa Hovedet« forhandlende deres Varer. Han tiltalte dem, men ingen af dem kunde forstaa hans Sprog, siger han. De havde da allerede glemt

det Hollandske og tillagt sig et eget Maal, som de fastholdt endnu et Hundrede Aar senere.

Holger Jakobæus omtaler ogsaa i sin Rejsebog (1674) disse berømmelige Amagere, særlig deres Fastelavnslege, hvoraf han har et Par morsomme, naive Tegninger. Derefter kommer *Michel Hansen Jernskæg* (1693) med sin rimede Beskrivelse, hvori han priser de navnkundige, nøjsomme Amagere (ɔ. Hollænderne) for deres Flid og Dygtighed, Sæder og Skikke i høje Toner. Baade i Arbejde, Velstand, Levemaade og Klædedragt fremhæver han dem som et smukt Exempel, hvoraf man kunde tage Lære. Ogsaa de senere Forfattere, som *Erik Pontoppidan, Holberg, Thurah* o. fl. yder Amagerkolonien al den Ros, som den fortjente.

Forlængst havde imidlertid Hollændernes Væren og Virken sat dybe Spor i den danske Amagerbefolknings økonomiske og daglige Liv. Kun det kirkelige Liv og Retsforfatningen beholdt Hollænderbyen og de danske Byer hver for sig. Allerede omkring Aar 1600 var Hollænderne begyndt at tage Bopæl paa deres Fæstegaarde i de danske Byer; men de følte sig stadig som Hollændere, Selvejere; betragtede sig som hørende til Kolonien i deres egen By og blandede sig ikke ægteskabeligt med de danske Familier, ligesom de delvist talte deres eget Sprog. Der var en vis Standsforskel mellem disse selvejende, velstaaende Bønder og de danske Fæstere, der kæmpede med Armod. Omkring Aar 1700 drev Hollænderne Halvdelen af de danske Byers Gaarde, men det varede endnu henved 60 Aar, inden en Hollænder-Gaardmand i Hollænderbyen giftede sig med en »dansk« Amagerpige.

De Forhold, hvor man stærkest sporer Overføringen af den fremmede Kultursæd til de danske Byer, var i Landbrugets Driftsmaade, Dyrkningen af Havesager, i Levemaaden, Klædedragten og Boligen. Uden at komme dybere ind paa disse Forhold skal her med nogle Ord omtales et Par af de længst bevarede Træk.

Et af disse er *Amagerdragten*, eller »Nationaldragten«. Den Klædedragt, som Amagerne førte med hertil, var aabenbart den frisiske Sømands- og Almuedragt, som var mere enkel og tarvelig end den hollandske Borgerdragt, saaledes

Den hollandske Sømandsdragt i det 17. Aarhundrede

som denne er skildret af Malerne, t. Ex. *Frans Hals* og *De Keyser*. Og endnu i det 18. Aarhundrede var Amagerdragten nærmest den hollandske Søfarers med de vide Knæbenklæder og den korte Figurtrøje med en smal Aabning i Brystet, hvor Kanten af Under-

trøjen vistes i spraglet Farve, Kamelhaarshuen eller den brede Hat og Snørresko.

Kvindedragten paa Amager var ogsaa i ældre Tid mere enkel og tarvelig end den senere Tids Dragt. Kvinden klædte sig net, men uden overflødig Pynt. Hun var nænsom ogsaa paa Klæder, som *Jærnskæg* siger. Og selv om dette skal forstaas saaledes, at hun sparede paa sit Tøj, ser vi af senere Billeder, f. Ex. hos *Thurah*, at hendes Paaklædning endnu ikke var saa kostbar og gennemført, som den senere blev, skønt den var holdt i de hollandske nationale Farver. Først ved det forrige Aarhundredes Begyndelse synes baade Mands- og Kvindedragten, især Festdragten, udfoldet sig i en mere borgerlig Apparition. Begge giver nærmest Indtrykket af en Sammensmeltning af den frisiske Almue- og Sømandsdragt og den hollandske Borgerdragt. Derfor kan man godt sige, at den Klædedragt, som Amagerne i forrige Aarhundrede havde tilegnet sig, og som vexlede eftersom Dagen var viet til Arbejde, Fest eller Sorg, var en særlig Amagerdragt. Her skelnedes igen mellem de hollandske og de danske Amagere. Som de adskilte sig i økonomisk Henseende, var der ogsaa stadig en Forskel i det Ydre. Hollændernes Dragt var rigere i Farver og Udstyr, den røde Farve fremtraadte stærkere sammen med den mørke, medens de danske

Hollandsk Sømand fra det 18. Aarhundrede

Bønder i Almindelighed nøjedes med den lyseblaa som Afvexlings- og Festfarve.

Som med Dragten, saaledes og saa med *Boligen*. Her udviklede sig i endnu stærkere Grad en særlig typisk amagersk Form. I det Ydre kom Gaardbygningen snart til at ligne den gamle danske, firelængede, sammenbyggede Bondegaard efter Middelalderen, men i det Indre rummede den en god Del af den hollandske Almuebolig. Ogsaa her var de hollandske Familier de anførende. Deres Selvstændighed og Velstand tillod dem at ofre mere paa Boligudstyret end de danske Bønder, som var Fæstere, havde Evne til og Interesse af. Hollændernes stadige Forbindelse med det gamle Moderland gennem deres Søfart gav dem Lejlighed til at opfriske og vedligeholde Sansen for Fædrenes Arne, og til at bringe Erindringer derom med sig hjem, som ostindisk Porcellæn, hollandsk Fajance osv. I Hjemmenes Udstyr benyttede de, ligesom i Klædedragten, med Forkærlighed de hollandsk-nationale og Naturens Farver: udvendig mest den grønne, indvendig den blaa, hvide og røde. Til deres Husguder hørte alle Dage Troskab mod Nation og Tradition, hvad der gav sig Udtryk i Sprog og Skikke, i Hjemmene, som skulde gaa i Arv til Efterkommerne. Derved er bevaret meget af det gamle lige til Nutiden. Men ligesom Mandsdragten efter 1850 maatte falde for Tvangen til at trække i Soldatertøjet, saaledes maatte den gamle Byggemaade og Boligudstyr vige for moderne, mere højloftede Stuer. Bindingsværket og de lerklinede Vægge, Paneler og Bjelkeloftet vige for kalkpudsede og tapetserede Værelser, Husfliden i Hjemmene for Industriens Frembringelser.

Enkelte af de gamle *Amagerstuer* eller Boliger er dog blevet bevarede og ved Pietet og Samlerinteresse blevet fredede. Ved at sammenstille og komplettere de gemte Ting er det lykkedes hist og her at danne et Helhedsbillede fra Fortidens Hjem, saa det endnu var

Jan Wibrandts Stue i Dansk Folkemuseum

muligt at tilvejebringe en Samling, hvor Stuer, Bohave, Husgeraad, Dragter, Smykker osv. kan vise Livet som det var. — Et Liv af en særegen Hjemlighed, som Maleren *J. Exner* har gengivet i en Række af sine berømte Billeder, der har knyttet hans Navn uløseligt til Amager.

En af de første og bedst bevarede *gamle Amagerboliger*, der udskilte sig fra den moderne Tid, var *Jan Wibrandt's* i Hollænderbyen. Her var samlet en Mængde smukke antikke Ting i den gamle Gaard (Nr. 29 paa Nordenden, der brændte 1900) og fandtes en original Panelstue med indlagte Felter, der erhvervedes af Dansk Folkemuseum omkring 1870.*) Derved undgik Panelet Ildsvaaden og heldigvis blev ogsaa det meste Indbo, Sølvtøj, Porcellæn, Klæder og Smykker reddet fra Undergang.

En anden sjælden og værdifuld Samling gemtes paa *Den gamle Ladegaard* i Taarnby, som indtil 1886 ejedes af *Hans Crillesen*. Selve Gaarden, der var opført i 1780'erne, bevaredes i den gamle Stil, og Samlingen stammede tildels derfra; men meget var tilvejebragt ved Arv og Samlerinteresse. To Stuer var smukt udstyrede med gamle Møbler og Husgeraad, sjældent Porcellæn, Glas og Sølvtøj. Det Hele gik i Arv til en Søster Marchen Crillesen (d. 1896) og derefter til Dirch Rasmussen Dirchsen, som ogsaa med stor Omhu bevarede Samlingen. Den 16. Juni 1912 brændte Gaarden midt om Natten. Den var omspændt af Flammerne, da man vaagnede, og Beboerne fik knapt Tid til at redde sig selv, saa hele den prægtige Samling gik tabt, undtagen et Skab med Sølvtøj.

Enkelte mer eller mindre vel bevarede »Amagerstuer« fra Tiden efter 1800 fandtes paa Øen endnu ved 1900-Tiden. Saaledes en Stue hos *C. C. Jansen*, Tøm-

*) I Panelerne er indlagt Billedet af Amagermanden i Amtsseglet omkr. 1780. Jan Wibrandt, der var gift med Trein Bacher, døde 1893. Enken lever endnu.

merup, med Rester fra den gamle Gaard; den bevares tildels endnu.

Paa Dragør vedligeholdtes en gammel Stue hos Fisker Peter Kromann af Etatsraad L. P. Holmblad saa længe han levede; men efter hans Død gik den tabt, da Peter Kromanns Arvinger skiftede Boet.

Hjørne af den gamle Ladegaard

Med velberaad Hu har vi gemt til sidst at nævne Samlingen paa »Hollandsminde«. I den gamle Gaard (Nr. 24, den sidste i Rækken af de første 24 Gaarde) som før ejedes af *Hendrik Crillesen*, fandt *Dirch Jansen*, med sin Hustru Aght Bacher, et udmærket Samlingssted, hvor han kunde dyrke sine Interesser for de gamle Minder om Fortidens Livsførelse. I Gaarden, der var bygget 1810 efter Branden det foregaaende Aar, bevarede han Stuehuset i Sidelængen, som han indrettede og udstyrede efter gammel Skik. Under det gamle Bomærke og Mottoet, der staar paa Bjælken i Storstuen: *Saa længe Ild cg Ælde vil mig frede, behøver Slægten*

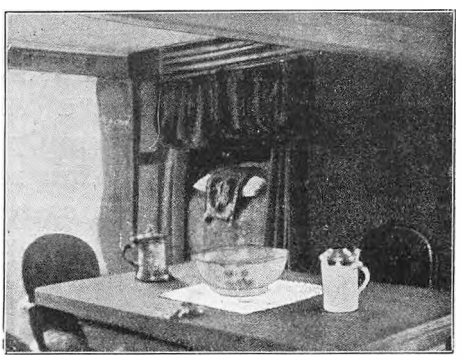

Stueparti

ikke efter Hus at lede, samlede han her et Kulturhjem, en komplet udstyret Bolig, som den var for 100 Aar siden. En Del af Udstyret fandtes dels paa Gaarden, dels i Faderens, Jan Isbrandtsens Gaard, men det blev kompletteret med en Mængde Ting, købt og samlet udefra. Der gik snart Ry af Samlingen, den tiltrak mange Besøgende og kaldtes »Amagermusæet«

Dirch Jansen og Hustru

Dirch Jansen grundlagde sin Samling 1892. Navnet »*Hollandsminde*« fik han Ideen til, da han paa Landbrugsskolen ved Lyngby fik til Opgave at skulle skrive en Stil om en veldrevet Amagergaard. Hans Interesse for Slægtsminderne og Fortiden var vakt i Forældrenes Hjem ved at sætte sig ind i gamle Skrifter og Dokumenter om Byens Forhold, hvilke desværre ved Udlaan er gaaet tabt. Til Hollandsminde knytter sig Erindringer fra Exners Ophold herude. Havestue-Trappen, der kaldtes »Exners Trappe,« er gengivet paa flere af hans Billeder, saaledes Billedet af den lille Pige, der rækker Bedstefader en Rose, »Blandet Selskab,« den lille Pige med Katten og Hanen.

Samlede og satte paa rette Plads virkede alle de gamle Ting — 7—800 Genstande — som Dirch Jansens Samling indeholdt, som et stort, alsidigt Billede af Livet fra Vugge til Grav i en svunden Tid. De fortæller ikke alene om Orden, Husflid, dagligt Liv og Søndagsliv, men tillige om Trofasthed i Aand og Gerning.

Sansen for gamle Stuer og gammelt Bohave vaktes

ved saadanne Samlinger. Mange velhavende Borgerhjem begyndte at indrette sig Bondestuer eller Amagerstuer og købte hertil gamle Almueting. En Skare af Antikvitetsjægere gennemsøgte Amager, hvor en stærk Tilknytning til Fortiden længere end andre Steder havde bevaret det gamle, og opkøbte, hvad de kunde faa fat paa ved lokkende Tilbud, ofte om nye Ting i Stedet. Derved er en Mængde Minder af Kulturværdi gaaet tabt for Øen. Men heldigvis blev Samlingsinteressen ogsaa levende herude, og saaledes opstod Tanken om at bevare de historiske og kulturelle Skatte, der endnu findes, paa et sikkert, offentligt tilgængeligt Sted som Befolkningens Ejendom.

II.

DET første Skridt i Retning af at skabe Amager sin egen offentlige, kulturelle Samling toges i Sommeren 1901. Tankens egentlige Fader var daværende Kemiker paa Kastrup Glasværk, cand. pharm. *Rud. Jørgensen.* Denne drøftede først Tanken med en Ven, Forfatteren *Holger Rosenberg,* som da var Medarbejder ved Bladet »Dannebrog«, og efter gensidigt Løfte om at lægge Kræfterne sammen for at gennemføre den, tog man fat paa at vække Interesse for den hos Øens Befolkning. Først drøftedes Planen nærmere med en snæver Kreds af Mænd i Kastrup, nemlig daværende Lærer *P. J. Petersen,* Fabrikant *Carl Flensburg* og Tømrermester *Hans Nissen.* Efter at ogsaa Direktør *C. M. Larsen,* Kastrup, og Sognefoged *Crilles Zibrandtsen* i Store Magleby, hvor Samlingens Hjemsted straks tænktes, havde sluttet sig til, paabegyndtes en kraftig Agitation for Planen. Man henvendte sig til ledende Mænd rundt i Øens Byer, og efter indtrængende Opfordring lykkedes det at faa berammet et Møde i Hollænderbyen, hvor Planen nærmere skulde drøftes. Dette Møde fandt Sted den 17. Novbr. 1901. Efter at Sagen var forelagt og anbe-

falet, holdt Hr. Holger Rosenberg et livfuldt Foredrag om de gamle Amagerskikke, hvoraf meget endnu levede i Bohave og Dragter, og hvis Rester man maatte søge at bevare. Derefter stiftedes Foreningen *Øen Amagers historiske Samling*, og der skredes straks til Valg af Bestyrelse for 6 Aar, saaledes at Halvdelen skulde afgaa hvert 3. Aar.

Apotheker Rud. Jørgensen

Til Formand valgtes Gdr., Sognefoged *C. Zibrandtsen*, til Næstformand Gdr., Dyrlæge *F. J. Madsen*, Dragør, og til Kasserer Gdr. *H. C. Ohlsen*, Sophienhøj. Til Sekretær cand. pharm. *Rud. Jørgensen*. Iøvrigt valgtes et Bestyrelsesmedlem for hver By, nemlig for Sundbyerne: Gdr. *Jacob Jacobsen*, for Taarnby: Gdr., Sognefoged *P. A. Hansen*, for Kastrup: Tømrermester *Hans Nissen* († 1913), for Maglebylille: Gdr. *Jens Andersen*, for Tømmerup: Gdr. *C. C. Jansen* († 1908), for Ullerup: Gdr. *G. Sally* († 1921), for Dragør: fhv. Skibsfører, Byforstander *H. D. Præst* († 1911) og for St. Magleby: Gdr., Sogneraadsformand *Jan Hansen Schmidt*. Den sidste trak sig imidlertid straks tilbage og Gdr. *Dirch Jansen* tiltraadte i hans Sted.

Til Revisorer valgtes: Restauratør *Wm. Nørregaard* og Lærer *O. Nøsted*.

Endvidere vedtoges, at samtlige Tilstedeværende skulde danne et *Repræsentantskab*, der skulde søges udvidet til 30 Medlemmer og i hvilket Direktør *C. M. Larsen*, Gdr. *P. H. Hansen*, *Holger Rosenberg* o. fl. straks indtraadte. Direktør C. M. Larsen tegnede sig

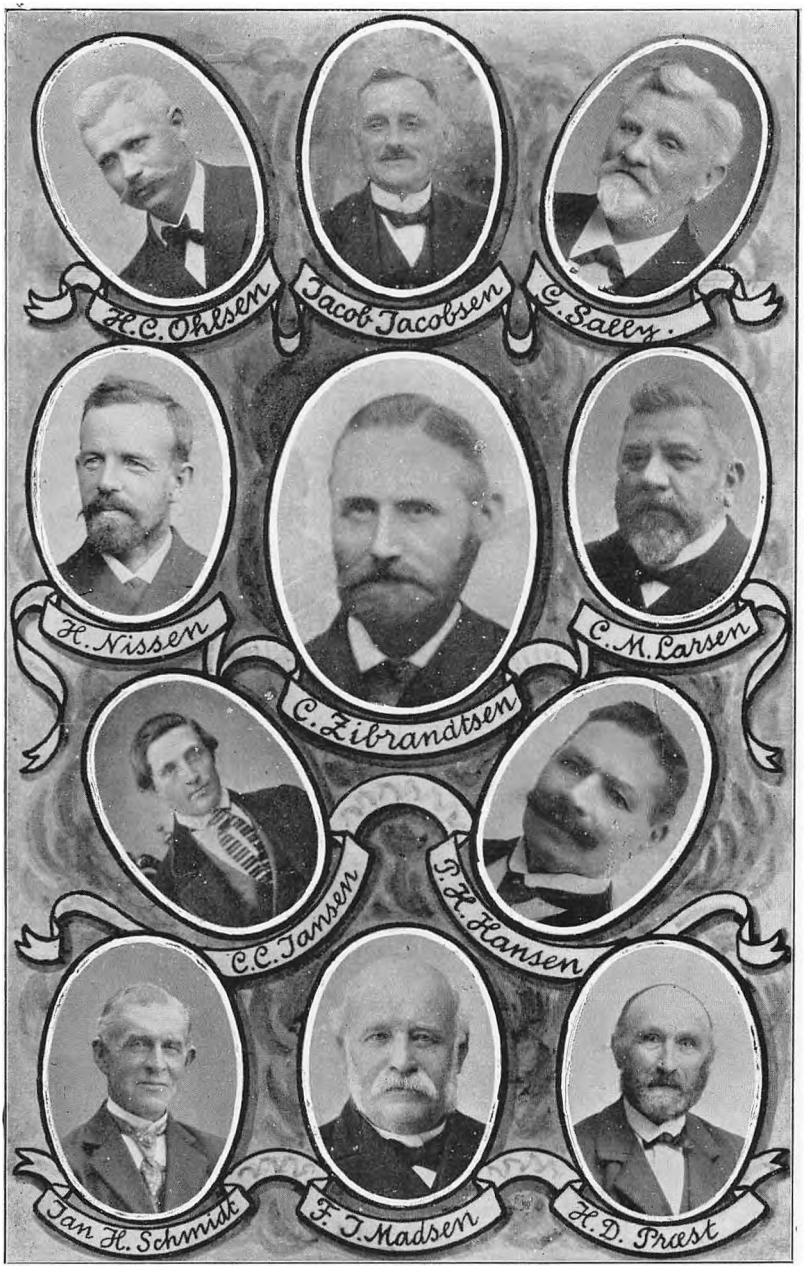

Den første Bestyrelse (fra 1901)

straks for 100 Kr. som Begyndelse til et Grundfond. Medlemskontingentet fastsattes til 1 Kr. aarlig for at faa hele Øens Befolkning med i Foreningen,

Tilslutningen viste sig imidlertid ikke at være særlig levende. Der maatte en personlig Agitation til for at holde Interessen vaagen, og hvem havde Tid dertil. Savnet af et lokalt Blad mærkedes. Efter et Par Aars Dødvande samledes en Del af Bestyrelsen til et Møde hos Hr. Holger Rosenberg, hvor man indgaaende drøftede Planer til et mere energisk Arbejde. Dette gav sig navnlig Udslag i den af Hr. Rosenberg 1903 udsendte Pjece om Sagen. Forfatteren tog heri kraftigt til Orde for Bevarelsen af de stærkt svindende Rester af den gamle Amagerkultur, som var nedarvet gennem hollandsk Paavirkning, og som ellers stod i Fare for at gaa tabt. Et lille Uddrag af hans manende Ord, der ikke bør glemmes:

»Ikke mindst de sidste Tiaars Samlermani har selvfølgelig skaffet Amagerne en Strøm af Opkøbere paa Halsen, og disse »Antikvitetsjægere« har sikkert her gjort en rig Fangst, fordi Amagerne i Modsætning til vort Lands øvrige Befolkning, undtagen de aller fjærnest boende, f. Eks. Læsøboerne, lige op til vore Dage med en rørende Kærlighed og Omhu har bevaret deres gamle Arvestykker, vaaget over dem, og ladet dem gaa fra Haand til Haand fra Fader til Søn, indtil en Auktion i et Dødsbo har spredt dem for alle Vinde, eller Fattigdom har givet de interessante Fortidsminder til Pris for den første den bedste københavnske Opkøber.

Det er da ogsaa mærkeligt, at den Tanke ikke forlængst er faldet Amagerne ind, at samle i *et Amagermusæum* alle de skønne og dyrebare Minder, som kunde give et Billede af den Fortid, hvorover den lille Øs Befolkning med saa stor Kærlighed har vaaget igennem Aarhundreder«.

Det virkede som et frisk Pust, et Ryk i Sejlene, om

det just ikke gik med Sprængfart. Ved Udgangen af Aaret 1903 var det eneste større Resultat, som var opnaaet, dette, at Store Maglebys Hartkornsejere — det gamle Bylav — havde skænket *en Byggegrund* til Samlingen tæt Syd for Kirkegaarden, og at Gaardejer *Peter Jacobsen Bacher* havde givet Løfte om at mageskifte denne Grund med en heldigere beliggende Øst for Kirken ved Dragørvejen. Senere skænkede P. J. Bacher en Kile, som blev til Rest af den paagældende Lod, og man havde her en udmærket, smukt beliggende Byggeplads for Samlingen. Fra alle Sider var der Enighed om, at denne burde høre hjemme i Store Magleby, der havde været Centret for den hollandske Befolknings Livsudfoldelse.

Man tænkte allerede paa at bygge paa det Haab, at Pengene saa skulde strømme rigeligere ind og at Gaverne til Samlingen vilde indfinde sig, naar denne fik rejst sit eget Hus. Paa Generalforsamlingen i Marts 1904 vedtoges det at rette en Henvendelse til Kommunerne om Bidrag samt at nedsætte et Byggeudvalg. Dette kom til at bestaa af Formanden, Sognefoged *C. Zibrandtsen,* Gdr. *Dirch Jansen,* Direktør *C. M. Larsen* († 1910), Tømrermester *H. Nissen* († 1913), *Holger Rosenberg* og *Rud. Jørgensen,* den sidste som Sekretær. Samtidig valgtes som 2. Sekretær Prokurist *Kai Lippmann.* Man enedes dog om foreløbig at se bort fra den Tanke, der var opstaaet, at opføre en hel firelænget Amagergaard, bygget og udstyret som et gammelt Hjem, men nøjes med en Hovedbygning og efterhaanden bygge til, naar Samlingen voksede. Udvalget satte sig straks i Forbindelse med Hr. Arkitekt *H. Wright,* der interesseret for Sagen tegnede et smukt Stuehus til en »saxisk Gaard« efter holstensk Mønster, fordi Rumforholdene her syntes mest praktiske. Huset beregnedes at koste 14—18,000 Kr. og dette Beløb var det nu Opgaven at tilvejebringe. Der maatte rejses en kraftig Agitation.

Indenfor Bestyrelsen fremstod den Tanke ved en stor to Dages *Sommerfest* i *Kongelunden* at vække Interesse for Planen baade paa selve Amager og udenfor Øen. Hele Amager og en stor Del af Hovedstaden skulde samles og yde Bidrag til Bygningen. Tanken var ideel og Bestyrelsen paatog sig den store Risiko og det Slid, som Arrangementet af en saadan Fest krævede. Navnlig Foreningens to Sekretærer — Jørgensen og Lippmann — gjorde et stort forberedende

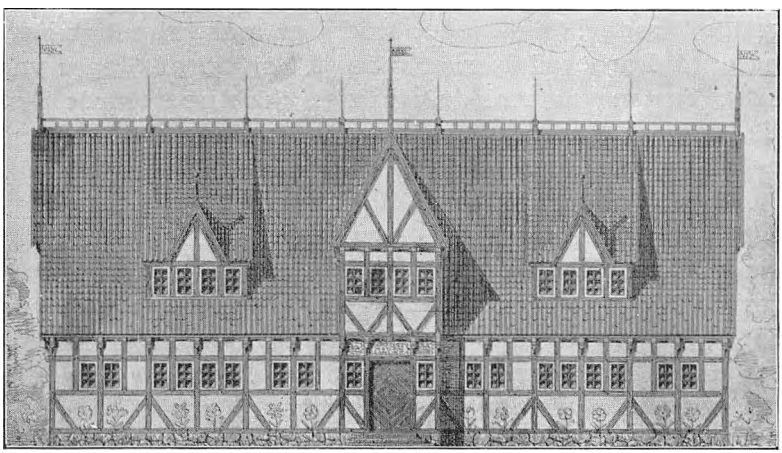

H. Wrights projekterede Musæumsbygning

Arbejde. Programmet, der tillige var et litterært Festskrift med en Sang af Bondedigteren Jan Hansen Schmidt, omfattede: Opvisning i *Vaabenøvelse*, *Brydekampe*, *Gymnastik*, Optræden i gamle *Amagerdanse*, Solo- og Korsang, Danseestrader, Beværtningstelte og Boder. Festpladsen, der maatte skabes saa at sige paa bar Bund, skulde dekoreres og om Aftenen illumineres. Festkomiteen voksede med Opgaven, ja tiltraadtes af selve den hollandske Generalkonsul *van Haarst*.

Festsøndagen, den 24. Juli, oprandt som en smuk Sommerdag. Folk strømmede skarevis til Lunden fra alle Sider. Ingen ved, om der var 10 eller tyve Tusind

Mennesker. Afspærringen og Kontrollen bristede; tilsidst havde man hverken Billetter eller Festtegn. Intet kunde overses, hverken Leverancer eller Salg. Der kom store Summer ind, men ogsaa store Regninger fulgte efter, og man havde kun den ene Udvej: at betale. Alle Beregninger og Overslag gjordes til Skamme; Arrangementet var grebet forkert an og Opgaven voksede Arrangørerne over Hovedet, saa Festens Re sultat ikke blev, hvad det burde være blevet. Selv om Forholdene om Søndagen blev afbødet noget den følgende Tirsdag, da Besøget stod i et mere rimeligt Forhold til Forberedelserne, maa det siges, at Slaget var tabt. Festen gav Anledning til en ikke uberettiget Kritik, som skadede Musæumssagen for lang Tid. Festens hele Overskud blev ca. 2500 Kroner.

Byggeplanen var foreløbig strandet, og Udsigterne for Musæets Rejsning næsten mere haabløse end nogensinde. Foreningen ejede ved Slutningen af Aaret 1904, foruden Byggegrunden, 3,241 Kr. Medlemsantallet var 334. Der var saaledes egentlig kun dannet et Grundlag for »Øen Amagers historiske Samling«, og der krævedes tilsyneladende et stort agitatorisk Arbejde for at føre Sagen igennem.

Paa den førstkommende Generalforsamling (Nov. 1904) besluttedes det at oprette et »Finansudvalg«, hvis eneste Opgave skulde være at søge tilvejebragt de nødvendige Midler til Bygningens Opførelse og, hvis dette ikke lod sig gøre, da senest til næste Aar at faa taget en Beslutning om, hvorvidt Musæumsplanen kunde realiseres eller maatte opgives. Gdr. H. C. Ohlsen ønskede af Mangel paa Tid at fratræde som Kasserer, og Direktør C. M. Larsen valgtes og overtog denne Post. 1. Sekretæren, Hr. Rud. Jørgensen, kunde paa Grund af Bortrejse ikke modtage Genvalg, og Hr. Lippmann overtog dette Arbejde.

Paa Generalforsamlingen i Nov. 1905 vedtoges imidlertid at udsætte Afgørelsen om Foreningens eventuelle

Opløsning til det følgende Foraar. Og samtidig vedtoges det, at der af et Udvalg, som kunde supplere sig med en Mand i hver By, skulde skaffes fyldestgørende og nøjagtige Oplysninger om, hvad der fandtes paa Øen af gamle Ting, som kunde erhverves ved Gave, Køb eller testamentarisk Bestemmelse, inden man tog endelig Beslutning. Hertil valgtes Direktør *C. M. Larsen*, Sognefoged *C. Zibrandtsen*, *Dirch Jansen*, *H. C. Ohlsen*, *Kai Lippmann* som Sekretær og Generalkonsul *van Haarst*, der havde erklæret sig villig til at være Formand for et saadant Udvalg. Det viste sig, at der vel hos en Del Familier fandtes mange Ting af Værdi for et Musæum, men at man ikke foreløbig vilde give Afkald derpaa eller bindende Tilsagn om at afstaa værdifulde Arvestykker. Først vilde man se Musæumsbygningen rejst.

Kai Lippmann

Generalkonsul van Haarst

Der vaktes dog saa meget Haab for Sagens Fremtid, at der ikke blev taget nogen Beslutning om Foreningens Opløsning. Men der indtraadte en lang Dvaletilstand, under hvilken det ikke syntes opportunt at røre ved Sagen. Andre Opgaver for Øen trængte sig frem i Forgrunden og lagde Beslag paa de finansielle Kræfter, saaledes Amagerbanens Anlæg. Flere af Musæumssagens

Ophavsmænd og nogle af de mest interesserede og betydende blev ved Bortrejse (Rud. Jørgensen, Holger Rosenberg), Alder og Dødsfald (C. M. Larsen, H. Nissen, van Haarst) afskaarne fra at tage Del i dens Fremme og Løsning. Den der i væsentlig Grad har holdt Liv i Sagen i disse Stilstandens Aar og bevaret Troen paa dens Nytte og Gennemførelse, maa siges at være Foreningens Sekretær, Grosserer *Kai Lippmann.*

III.

DE ydre Aarsager til, at Musæumsspørgsmaalet atter rejste sig og blev aktuelt, maa tilskrives et Par Begivenheder paa Amager, som manede til Eftertanke. I Aaret 1910 brændte to af de gamle Gaarde i Store Magleby, nemlig Theis Jansens Enkes og Jan Wibrandts Enkes, eller dennes Svigersøn Gert Dirchsen's Gaarde, der laa ved Siden af hinanden paa Byens Nordende. Særlig i den sidstnævnte af disse to Gaarde, hvorfra »Jan Wibrandts Stue« paa Dansk Folkemuseum hidrører, husedes en Mængde gamle Ting, samlet gennem mange Slægtled. Heldigvis blev det meste af Løsøret her reddet fra Ilden, men hvor let kunde det ikke være gaaet tabt. Dette gav en anden Ildebrandsbegivenhed sørgelige Beviser paa. I Sommeren 1912 brændte *den gamle Ladegaard* ved Taarnby, tilhørende Dirch Rasmussen Dirchsen, og her gik hele den prægtige Samling af gammelt Bohave, Porcelæn og Tintøj fuldstændigt til Grunde sammen med de to antike Stuer, hvori det opbevaredes, idet hele Gaarden i meget kort Tid omspændtes af Flammerne. Denne sørgelige Ildebrand vakte Røre i alle Sind, og Tanken om at tilvejebringe et mest muligt brandsikkert, for alle tilgængeligt Sted, hvor Resterne af Fortidens haandgribelige Minder kunde bevares, blev levende. Stykke for Stykke vilde ellers den gamle Amagerkultur gaa til Grunde.

Efter Sekretærens Henvendelse til en Del interesserede og formaaende Mænd sammenkaldtes til et offentligt Møde i Efteraaret 1912 (18. Nov.), hvor det vedtoges at genoprette Foreningen »Øen Amagers historiske Samling« paa den tidligere Basis med Vedtagelse af nye Love og Valg af en ny Bestyrelse. Forsamlingen indtegnede sig straks som Medlemmer og konstituerede sig som Generalforsamling, der vedtog at vælge Bestyrelsen med det samme.

Den tidligere Formand, C. Zibrandtsen, vilde paa Grund af sin høje Alder ikke modtage Genvalg som Formand, hvortil *C. Z. Jansen*, Store Magleby, valgtes. Bestyrelsen kom iøvrigt til at bestaa af følgende af de tidligere Bestyrelsesmedlemmer: Gdr. *H. C. Ohlsen*, Sophienhøj, Gdr., Sognefoged *P. A. Hansen*, Taarnby, Gdr. *Jens Andersen*, Maglebylille, Gdr. *P. H. Hansen*, Tømmerup, Gdr. *G Sally*, Ullerup († 1921) og Sognefoged *C. Zibrandtsen*, Store Magleby († 1914) samt Grosserer *Kai Lippmann* som Sekretær.

Desuden valgtes følgende nye Medlemmer: for Taarnby: Pastor *Poul Vibæk*, for Kastrup: Ingeniør *Aug. Fuchs* og Gdr. *P. Thønnesen*, for Tømmerup: Gdr. *Svend Hansen*, for Dragør: Fabrikant *W. Wieder* og Sekr. Red. *Chr. Nicolaisen*.

Til Revisorer valgtes: Stationsforst. *J. P. Kure*, Dragør, og *O. Larsen*, Tømmerup.

1913 udvidedes Bestyreleen med to Medlemmer, nemlig Gdr. Jacob Jacobsen, Sundbyøster, og Gert Jacobsen, Maglebylille. Der dannedes et *Forretningsudvalg* med Pastor Vibæk som Formand. Iøvrigt er Bestyrelsen i de senere Aar undergaaet nogle Forandringer. 1914 tiltraadte Gdr. *P. Petersen*, Store Magleby, i St. f. C. Zibrandtsen og Hr. Lippmann fratraadte som Sekretær, hvorefter Chr. Nicolaisen overtog denne Post, medens Hr. Lippmann og Overretssagfører *J. L. Nathansen* indvalgtes som Bestyrelsesmedlemmer. 1915 tiltraadte Lærer *S. Svendsen*, Ullerup, i Stedet

Bestyrelsesmedlemmerne fra 1912 og senere

for Kammerraad G. Sally. 1916 tiltraadte Gartner *A. F. Schøning*, Maglebylille, i Stedet for Gert Jacobsen. 1920 dannedes et *Byggeudvalg* med Ingeniør Fuchs som Formand.

Allerede paa det forannævnte stiftende Møde berørtes Købet af Dirch Jansens betydelige Samling paa »Hollandsminde«, hvilken man mente, Ejeren under visse Forudsætninger vilde overdrage til det kommende Musæum. Efter at have talt med Dirch Jansen derom, stilledes af d'Hrr. Lippmann og Fuchs et bestemt Forslag om Købet efter en Vurdering af musæumskyndige. En saadan foretoges 1913 af Musæumsinspektør *Jørgen Olrik* og Taksatrice Fru Ch. Lund, der kom til en Vurderingssum paa ca. 5000 Kr. Bestyrelsen fandt da, at den ikke kunde forsvare at give over 6000 Kr. Men da Dirch Jansen ikke vilde sælge Samlingen under 8000 Kr., tilbød Hr. Lippmann at betale de 2000 Kr. Købet fandt saaledes Sted i Efteraaret 1915, idet D. J. gik ind paa, at de 6000 Kr. maatte blive staaende som Prioritet i den paatænkte Musæumsbygning. Samlingen omfattede et komplet Udstyr og Bohave til et gammelt Amagerhjem fra Tiden omkring Aar 1800, ialt henved 700 Genstande. Da det trak i Langdrag med at faa bygget og Verdenskrigens Indtræden knuste enhver Illusion herom, besluttedes det foreløbig at lade Samlingen bero i »Hollandsminde« og (fra 1917) at holde den aaben for Besøgende 4 Timer hver Søndag i Sommermaanederne, hvorved tilvejebragtes en ikke ringe Indtægt.

Foreningens Trivsel var i det hele tilfredsstillende. Saavel Medlemstallet som de ekstraordinære Indtægter var stigende. Aarskontingentet var forhøjet til 2 Kr. Store Magleby Kommune havde givet Tilsagn om et Bidrag paa 600 Kr., og man havde Haab om, at dette Bidrag vilde blive forhøjet til 1000 Kr. Foreningen ejede ved Udgangen af 1913 godt 4000 Kr. foruden Byggegrunden.

Haabet om at finde Udveje og Midler til at faa bygget for at faa Samlingen under eget Tag levede op paany. Tømrermester *P. Clemmensen*, Store Magleby, havde udarbejdet en Grundplan efter Stuehuset i en af Byens ældste Gaarde, og denne Plan vedtog man i Principet at lægge til Grund for Bygningen. For at skaffe Penge besluttedes det at afholde en *Sommerfest* med Bazar og Tombola i Kastrup den 23.—26. Juli 1914. Glasværket stillede sin Have og Marketenderi til Raadighed og Tømrermester Nissens Arvinger sin ved Siden af liggende Plads til Festplads. Ingeniør *A. Fuchs* ledede Festens Ordning, hvori en stor Stab af Medarbejdere tog livlig Del. Skønt det var Regnvejr alle tre Festdage, gav Festen et Overskud paa 3600 Kr. Taarnby Kommune bevilgede herefter et Tilskud paa 100 Kr. aarligt i tre Aar

Arkitekt Chr. Christiansen

Derefter besluttedes det at indbyde til en Konkurrence blandt de paa Amager boende Arkitekter om den bedste Plan til delvis Opførelse af *en Amagergaard* efter gammel Mønster paa Grunden i Store Magleby. Der indkom tre Planer, af hvilke Arkitekt *Chr. Christiansens* blev antaget.

Det var Hensigten, at Stuelængen skulde staa færdig i Sommeren 1916, saaledes at Musæets Aabning kunde finde Sted og fejres sammen med en 400 Aars Fest for Indvandringen af de første Hollændere, der bosatte sig paa Amager.

Pludselig udbrød Verdenskrigen, hvis Dønninger ogsaa rakte sig ind over Amager i Form af Militærbe-

sættelse og Skanseanlæg. Derved blev atter Byggesagen skudt ud i det Fjerne. Foreningen turde ikke paatage sig Ansvaret for at bygge, saalænge Krigen varede, og efter den fulgte Dyrtiden, hvor Byggematerialernes Pris steg til den firedobbelte. Under disse Forhold maatte man være meget betænkelig ved at paatage sig Ansvaret for at bygge og derved sætte Samlingen eller dens Garanter i en ret betydelig Gæld.

Imidlertid indtraf under Krigen en Begivenhed, som i væsentlig Grad hjalp Foreningen over disse Vanskeligheder, idet den uventet kom i Besiddelse af en betydelig Gave. Detailhandler og Pantelaaner *M. P. Brandt*, der tidligere gennem Hr. Lippmann havde givet Foreningen Tilsagn om en Del Ting, der stammede fra Amager, afgik ved Døden 1917. I sit Testamente havde Brandt, der iøvrigt ønskede at blive begravet paa Store Magleby Kirkegaard — Foreningens Formand sørgede for, at dette kunde ske — betænkt Samlingen med en Pengesum paa 15000 Kr. foruden en Del Tøj, hørende til Amagerdragter. Pengene skulde indsættes i Overformynderiet og en Adoptivsøn af Giveren skulde nyde Renten deraf i sin Levetid. Men selv med en saadan, mulig langvarig Behæftelse blev Pengene en stor Støtte for Musæumssagen og et smukt Udslag af Giverens Interesse for og Kærlighed til sin Fødeø.

Som Agitation for Sagen, og for at holde Interessen vedlige under den langvarige Krigsperiode har i Aarene 1913—17 været holdt en Del *Møder og Foredrag* rundt paa Amager om Emner af nærliggende Natur. Ved det første Møde (1913) talte Hr. *K. Lippmann* om selve Sagens Betydning og Gennemførelse. Ved det næste Møde — paa Kastruplund 1915 — talte Historikeren, Dr. *Louis Bobé* om *Hollænderne paa Amager*, illustreret med en Række Lysbilleder af Hollænder- og Amagerdragter. Billederne tilvejebragtes for Hr. Lippmanns Regning. I Vinteren 1916—17 holdt Kandidat *Vilh. Ludvigsen*, Dragør, i flere af Øens Byer et, lige-

ledes med talrige Lysbilleder illustreret Foredrag om *Holland og Hollænderne*. Der toges en ringe Entré, som gav nogle Penge til Foreningen, idet Lokalerne alle Steder stilledes gratis til Raadighed. Man paaskønner nu med Tak disse Opofrelser, som alle har bidraget til at naa det tilstræbte Maal, at skaffe Kultursamlingen sit eget Hus.

Foreningen havde ved Udgangen af Aaret 1916 samlet ca. 10,000 Kr., foruden Grunden og den Brandtske Gave, som man mente at kunne gøre frugtbringende, saa man maatte antage at kunne regne med at bygge, naar Krigen ophørte. Men der viste sig snart en uforholdsmæssig Stigning i Bygningsudgifterne, saa alene Stuelængen til Amagergaarden ikke kunde opføres under 32,000 Kr. De samme Betænkeligheder som før gjorde sig gældende med Hensyn til at føre Samlingen i en betydelig Gæld, var stadig tilstede. Imidlertid forlød det fra nærstaaende Side, at en Velynder af Sagen vilde tilskyde en større Sum, naar det var konstateret, at det drejede sig om en virkelig Folkesag for Amager, navnlig derved, at den støttedes økonomisk af Befolkningen paa Øen, og at Samlingen ved bindende Løfter sikredes det mest mulige af gamle Ting, om ikke før, saa efter Ejerens Død.

I den Anledning udsendte Foreningen atter i 1916 (Decbr.) et Opraab direkte til alle Øens kendte Familier, hørende til de gamle Slægter, om at tegne sig paa fremlagte Lister i alle Byer for de Ting, der maatte findes af gammelt Bohave, Dragter, Værktøj og Redskaber og som de maatte være tilbøjelige til at afstaa til Musæet. Det lykkedes, hovedsagelig i Store Magleby og Dragør, at faa indsamlet og sikret et Par Hundrede Genstande af antikvarisk Værdi, og der gaves Løfte om adskilligt mere, naar en offentlig Amagersamling fik sit eget Hjemsted, hvor det kunde ventes bevaret. Fhv. Gaardejer i Ullerup *Anders Petersen og Hustru*, f. Clemmensen, nu boende i Dragør, skænkede 80

Numre af gammelt Porcelæn, Fajance og Glas m. m. Sejlmager *Johs. Westh,* Kastrup, skænkede Modellen til et stort, smukt Skib, en hollandsk Ostindiefarer fra det 18. Aarhundrede, som han har sejlet med i flere Aar og i sin Fritid ombord udført dette store Taalmodighedsarbejde. Skibet er anbragt i en stor Glasmontre og har en betydelig Værdi. Hos Brødrene *Adrian, P. og J. Petersen,* Dragør, fandtes en Del meget gamle Bøger, bl. a. en Samling hollandske Søkort fra omkr. 1660.

Resultatet af Indsamlingen virkede dog ikke paa den ventede Velgører med tilstrækkelig overbevisende Kraft om, at Musæets Bygning var en Folkesag for Amager. Der meldte sig Krav om de Penge, som mulig var tiltænkt Foreningen, til andre Formaal. Med Hensyn til Bygningens Opførelse, saa det ikke stort lysere ud end for 15 Aar siden, og Foreningens Virkeplan maatte stadig lægges an paa at skaffe Pengemidler til at bygge for.

IV.

ENDNU nogle Aar maatte Foreningens Virksomhed koncentreres paa at skaffe Midler til Musæumsbygningen, for at faa Samlingen under eget Tag. Efter fornyet Overenskomst med Dirch Jansen havde den fremdeles Husly i »Hollandsminde«, hvor den holdtes aaben for Publikum i Sommermaanederne hver Søndag mod en billig Entré. Der indtegnedes enkelte livsvarige Medlemmer, som betalte 100 Kr. en Gang for alle. 1919 modtog Foreningen en Gave fra *Store Magleby Bylav* — Hartkornsejerne — paa 2000 Kr. Og 1920 skænkede Foreningen »Dragørs Fremme«, som Hjælp til Bygningen, Halvdelen af sit Overskud af Sommerfesten i Anlæget, en Sum paa 2500 Kr. Samme Aar skænkede *Sundbyvester Hartkornsejere* gennem H. C. Ohlsen 1000 Kr. Fra Frøknerne *Nissen* i Kastrup gaves Tilsagn om 300 Kr. til Bygningen. Saaledes var den rørlige Formue 1920 voxet til 19,000 Kr. Desuden stod der 15,000 Kr. i Overformynderiet, og man havde en Byggegrund til 3600 Kr.

I et Bestyrelsesmøde i August 1920 besluttedes det at tage fat paa Bygningen af Stuelængen og mulig en Sidelænge af Amagergaarden, saaledes at Samlingen kunde være indflyttet Foraaret 1921, det Aar da Hollænderne for 400 Aar siden fik deres Privilegier af Christian d. II. og derfor maatte regnes for det egentlige Jubilæumsaar. Det var da Hensigten at fejre dette

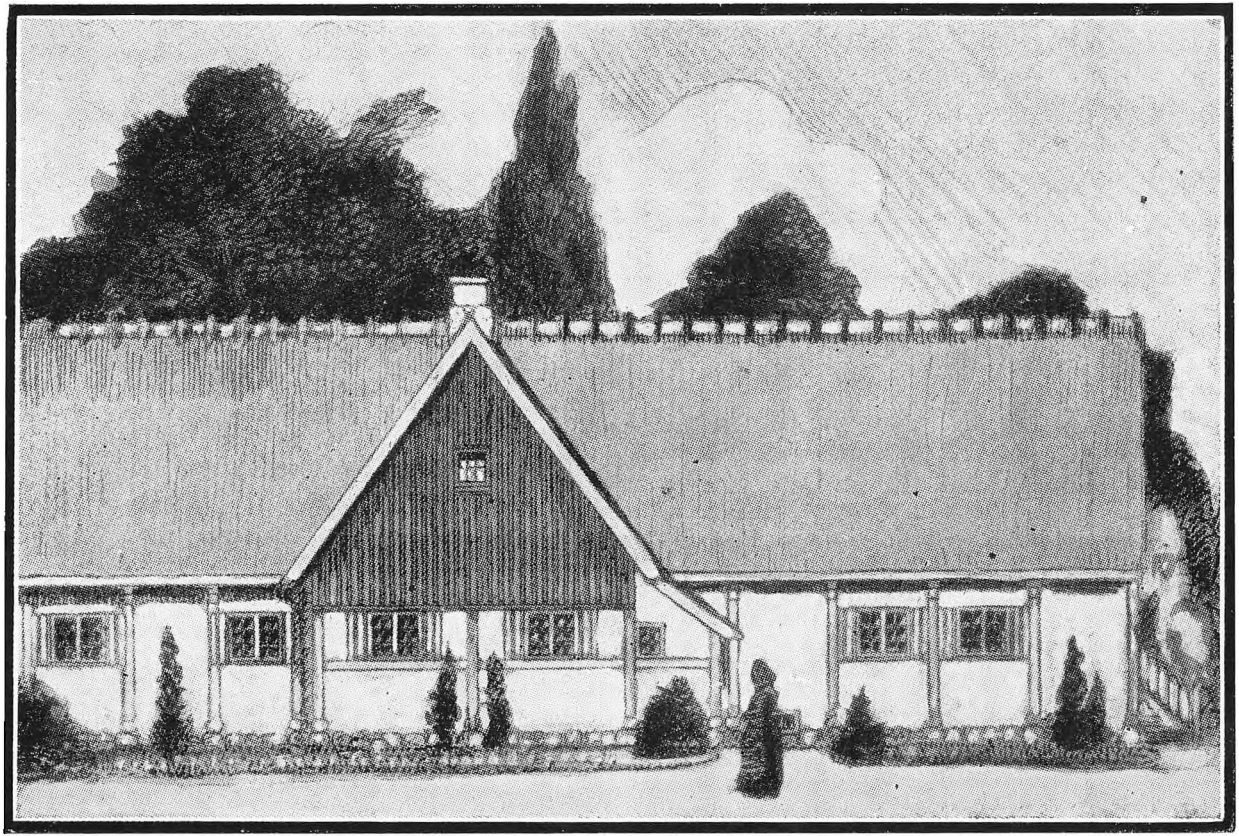

Arkitekt Christiansens Tegning til Musæumsbygningen

sammen med Musæets Indvielse. Arkitekt Christiansen udarbejdede Byggeplanerne. Man havde Haab om at faa nogle af Materialerne skænkede og i al Fald gratis tilkørt fra Banestationen.

Samtidig besluttedes det at søge de 15,000 Kr., der stod i Overformynderiet, gjort disponible derved, at man skaffede tegnet blandt Foreningens Medlemmer 75 Andele à 200 Kr. mod Pant i Legatet, naar det engang i Tiden forfalder til Udbetaling. Det lykkedes i i Løbet af 14 Dage at faa tegnet 62 Andele, og man havde Haab om at faa Resten. Beløbene indbetaltes strax, og man havde saaledes tilvejebragt den nødvendige Byggesum og kunde tage fat paa Musæets Opførelse.

Under Overvejelserne herom kom det Bestyrelsen for Øre, at netop den gamle Gaard, som var lagt til Grund for Planerne til Museumsgaarden, tilhørende Jacob Willumsen Buurs Enke, Nordre Bygade i Hollænderbyen, stammende fra 1782, var til Salg. Den kunde købes for 18,000 Kr., hvoraf de 6000 Kr. indestod som Kreditforeningslaan. Man fandt det fordelagtigt at købe denne Gaard, der var bygget og nogenlunde indrettet efter gammel Skik, og et Udvalg bestaaende af Formanden, *C. Z. Jansen,* Ingeniør *A. Fuchs* og Grdr. *P. Thønnesen* bemyndigedes til at foretage Skøn over den og eventuelt afslutte Købet, som derefter vedtoges paa en Generalforsamling (23. Sept.) Gaarden betaltes kontant.

Det besluttedes at føre Stuelængen og Stuerne saavidt muligt tilbage til den Skikkelse, de oprindelig havde haft, samt at brandsikre disse ved Betondækning paa Loftet. De nævnte tre Mænd valgtes som *Byggeudvalg.*

Nu forelaa endelig en samlet, praktisk Opgave, som det gjaldt om at løse saa tro mod Fortiden som muligt. Det blev ingen let Sag at omdanne den gamle, forfaldne og tildels ombyggede Gaard saaledes, at den kunde afgive et veritabelt Amagerhjem fra Tiden før

eller omkring 1800. Helt lod det sig ikke gøre. Stuelængens Ydermur var forhøjet ved at lægge Lejden, hvorpaa Taget staar, ovenpaa Bjælkerne i Stedet for under disse, hvilende paa Bindingsværket. Dette var tildels erstattet med Stenmur. Den aabne Skorsten var fjernet; Udbygningen med Aftægtsstuen nedreven. Stuerne, Køkkenet og Bryggerset var helt forandrede. At føre alt dette helt tilbage til den oprindelige Form, var der ikke Raad til med de forhaanden værende Midler, især da det var nødvendigt at indrette en Opsynsbolig i en af Gaardens Udlænger. Man maatte foretage det strengt nødvendige og overlade Resten til Fremtiden.

I Løbet af Foraaret og Sommeren 1921 fandt Ombygningen Sted under Byggeudvalgets og Arkitekt Christiansens Tilsyn. Opmærksomheden henvendtes først paa *Brandsikringen*. Man raadførte sig med Sagkyndige og Experter paa dette Omraade, Ingeniørerne *Tastum* og *Falck*, der erklærede, at det bedste Sikringsmiddel var et 2—3 Tom. tykt Betonlag ovenpaa hele Loftet, et stort og kostbart Arbejde; men det blev gjort. Skorstenen ombyggedes. Nye Vindueskarme sattes ind overalt, og Væggene blev grundigt reparerede. En hel ny Stue, ligesom Opsynsboligen, to Stuer og Køkken, indrettedes af Udhusrum. De her nævnte Arbejder er udførte af Murermester *H. Stautz*, Tømrermester *J. Petersen* og Snedkermester *J. D. Blichmann*, Dragør. Hertil kom Stuernes Udstyr, Forsyning med Panel, Døre, Hylder, Bænke osv. samt Malerarbejdet. *Panelet* er indsamlet fra mange forskellige Steder i Stumper og Stykker af ulige Form og Fyldingsmønster. Det har været et stort Arbejde at faa det indskaaret, udvidet og tilpasset efter Forholdene saa det fremtraadte nogenlunde som et Hele i hver Stue for sig. Ligeledes er Hylder og Bænke indsamlet og tilpasset. Denne Del af Snedkerarbejdet, der leveredes af Snedkermester *Jul. Holm*, Søborg, udførtes med megen Pietet af Snedker *Hans Nielsen*.

Maler- og Dekorationsarbejdet er, efter Samraad med Maleren *A. Exner*, udført af Malermestrene *A. Andersen* og *Joh. Westh*, Kastrup, *N. Aagesen* og *C. Leth*, Drøgør.

Alt Vinduesbeslag, der er haandsmedet, er leveret gratis af Smedemester *C. C. Olsen* (Cumans Eftf.), Magstræde, København. Hele den elektriske Installation er udført gratis af Installatør *Jens Petersen*, Amager Boulevard. Iøvrigt har alle Haandværkere af Interesse for Museet hver leveret en Mands Arbejde i en Uge uden Vederlag.

G. Kolanski

Udførelsen og Opstillingen af den store Gruppe efter J. J. Exners Maleri: *Et Gilde paa Amager*, som skal være malet netop i denne Gaard i 1850erne, er tilvejebragt væsentlig som Gave til Samlingen. Voxhovederne er modellerede af Billedhugger *H. C. Holter* (d. 1922), hvis Arbejde betaltes af Hr. Kai Lippmann. Voxmodellør *G. Kolanski* har udført et stort og værdifuldt gratis Arbejde ved Støbning, Montering og Paasætning af Hoveder og Hænder. Og dette Arbejde har Foreningen Grund til at være særlig taknemlig for, da det er udført med stor Omhyggelighed og Omsorg for, at Figurerne kom til at ligne de malede paa Billedet, hvortil Modeller er hentede blandt Byens Folk. Malermester *N. Aagesen* har formet Figurerne og paaklædt dem med Dragter, som er indsamlede hos Familier i Store Magleby.

Konen, der sidder paa Væven i Dragørstuen, er af samme Oprindelse med den Afvigelse, at Hovedet er modelleret af Billedhugger *Marius Jørgensen* og Dragten er tilvejebragt paa Dragør.

Hele Ombygningen og Indretningen af Gaarden og Samlingen har, trods den store Offervillighed og Hjælp, kostet ca. 24,500 Kr.

Overflytningen af Samlingen fra »Hollandsminde«

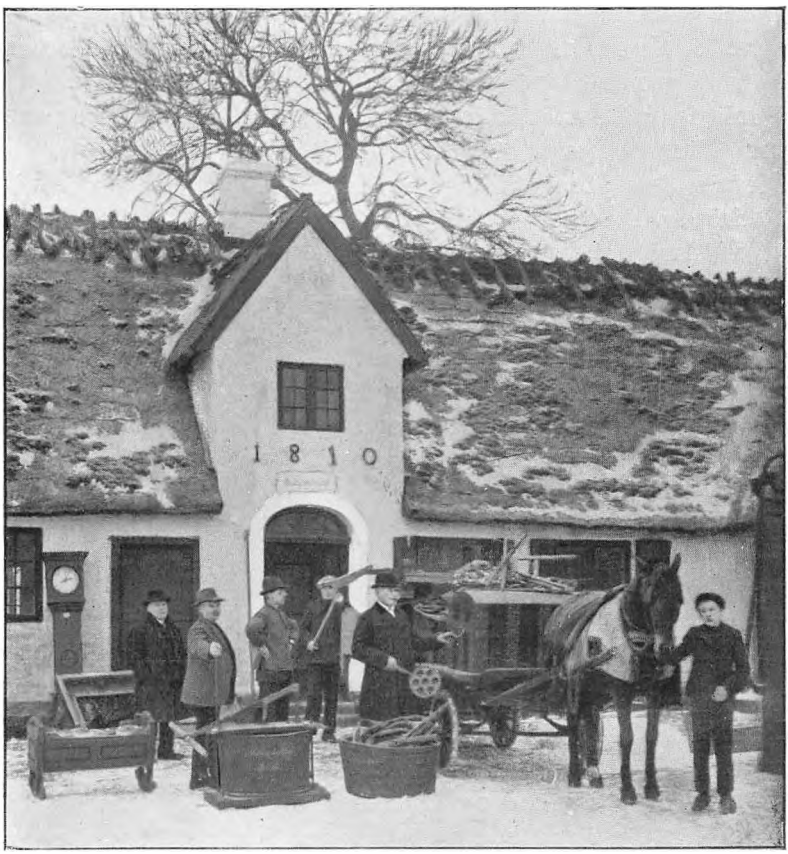

Flytningen af Musæet fra »Hollandsminde«

til dens eget Hjem fandt Sted 16. Januar 1922. Snedkermester *Viggo Petersen*, Sundbyerne, havde stillet sin Møbelvogn og Mandskab til Raadighed, og Overførelsen af de mange gamle Ting foregik uden mindste Uheld. Opstillingen og Kompletteringen af Samlingen med de

ved forskellige Indsamlinger modtagne og indestaaende Genstande kunde derefter foretages.

Hermed er saaledes gennem mere end 20 Aars skiftende Tiders Gang tilvejebragt en kulturel Amagersamling, som allerede giver et fyldigt Billede af den sidste Del af den 400-aarige Periode, der prægedes af den hollandske Koloni. Baade Rammen og Billedet kan udvides. Foreningens Bestyrelse, der har gjort denne Sag til sin, nærer det Haab, idet den overgiver Samlingen til Offentligheden, at Fremtiden vil værne om den og føre den videre paa det givne Grundlag.

V.

BESKRIVELSE

AF DEN KULTURELLE SAMLING »AMAGERMUSÆET«

GAARDEN

er af samme Type som den gamle, firelængede, sammenbyggede *danske* Bondegaard, der er forskellig fra næsten alle andre Egnes Bøndergaarde. (Aabningen mod Vest er fremkommen ved, at en Storm har taget et Stykke af Længen, der er blevet erstattet med en Port.) Ogsaa den frisiske og hollandske Bondegaard er anderledes, i Reglen énlænget med Gavlen mod Gaden.

Den danske Gaards *Stuehus* laa altid som Gaardens Nordside med Vinduerne ind mod Gaarden (mod Syd), saa man havde Udsigt over Gaardens Liv og Sollyset, der faldt sparsomt gennem de lave Vinduer ind i Stuerne. Her paa Amager var fra gammel Tid, foruden Gaardboligen, der ofte husede to Familier, en Aftægtsbolig for de Gamle.

Stuehuset bestod, ligesom Udhusene af *Bindingsværk*. Mellem dette klinedes Væggene op af Ler, der skulde ligge Vinteren over og ældtedes om Foraaret ved Hjælp af Heste eller Stude (ikke som i Jylland: Kvindfolkene.) Til Kliningen samledes i ældre Tid Bymændene, ligesom til Tømrerarbejdet, og Opførelsen af en

Gaard i gamle Dage gik »hel expedit.« Væggene besloges med Vas (Halm eller Rør) for at blive stærke, og saadan en »Vasevæg« var baade solid og lun.

Indgangen til Gaardboligen var midt paa Længen. Fra Gangen eller Forstuen førte Døren paa den ene Side ind til Stuen, paa den anden Side ud til Køkken og Bryggers, hvor Kvindernes Hovedgerning laa, naar

Stuelængen i Musæumsgaarden

de var indendørs. Iøvrigt bestod Boligen, som det var Skik og Brug her paa Amager, af *Stuen*, hvor Familien opholdt sig, Mellemkælderen, der baade tjente som Pigeværelse, Nedgang til *Kælderen* og med et Siderum til *Spisekammer; Storstuen* eller »Op paa Kælderen,« der benyttedes baade som Klædeskabstue, Gæsteværelse og ved festlige Lejligheder til Opvartning; endelig en Stue til de unge eller gamle Folk. En nærmere Beskrivelse af de enkelte Stuer, som de nu forefindes, skal meddeles her.

STUEN

(DIRCH JANSENS STUE)

Alt Bohave og Udstyr stammer fra Dirch Jansens og Hustrus, Agth Bachers Fædrehjem, hvor det har været benyttet gennem flere Slægtled.

Kobberfadet, et Saltmadsfad fra Tiden omkring 1800.

Kisten fra 1786 er en Gave til Piter Gertsen Bachers og Grith Jan Clasdatters Bryllup dette Aar. Den indeholder forskellige Klædningsstykker, bl. a. en Solhat fra 1840, nogle stivede Kraver til Sørgedragten.

Billedet over Kisten er et Symbol paa Livets Gang. Den engelske Inskription lyder i Oversættelse:

> O, Fader og Moder, som bøjed' mod Graven gaa,
> sig mig, hvad godt jeg i Verden kan vente at faa?
>
> Min Søn, det gode, du i Verden vente kan, er alt kun ringe.
> Druer man aldrig paa Tjørne finde!
>
> (Overs. v. Frk. Marie Harboe)

Kaarden, der hænger ved Siden af Billedet, har været benyttet af *Schouten,* der bar den i Egenskab af Dommer.

Uhret stammer fra Holland.

Himmelsengen bærer endnu Omhænget med Silkefryndser fra 1775, Dragørvævning, Pudevaar med Amagersyning, dobbelt udskaaret Hvidtværk, fra omtrent samme Tid.

Vuggen er pyntet til Daabsdagen. De mørke Lagner og Betræk med indsyet Aarstal 1807 brugtes, før Barnet kom i Kirken, da det endnu betragtedes som en Hedning. Efter Daaben, da det var Kristen, lagdes hvidt Lintøj paa. Listen og Hagesmækken til Daabsbarnet er fra 1825.

Skænkeskabet fra omkring 1750, indlagt Billedet af en Munk og en Fugl, indeholder en Samling gamle Glas samt to dekorerede Karafler; den rudede har tilhørt Pastor *Timm.*

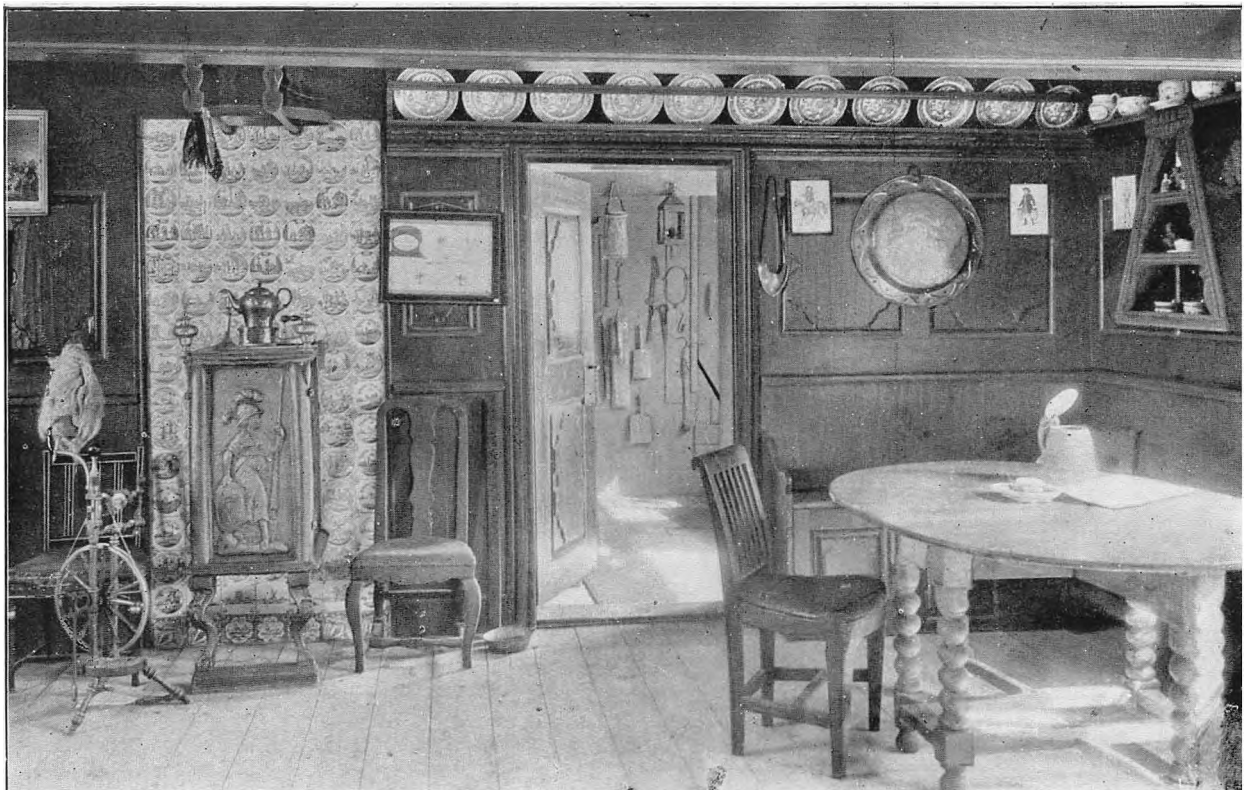

Hollænderstuen (Dirch Jansens Stue)

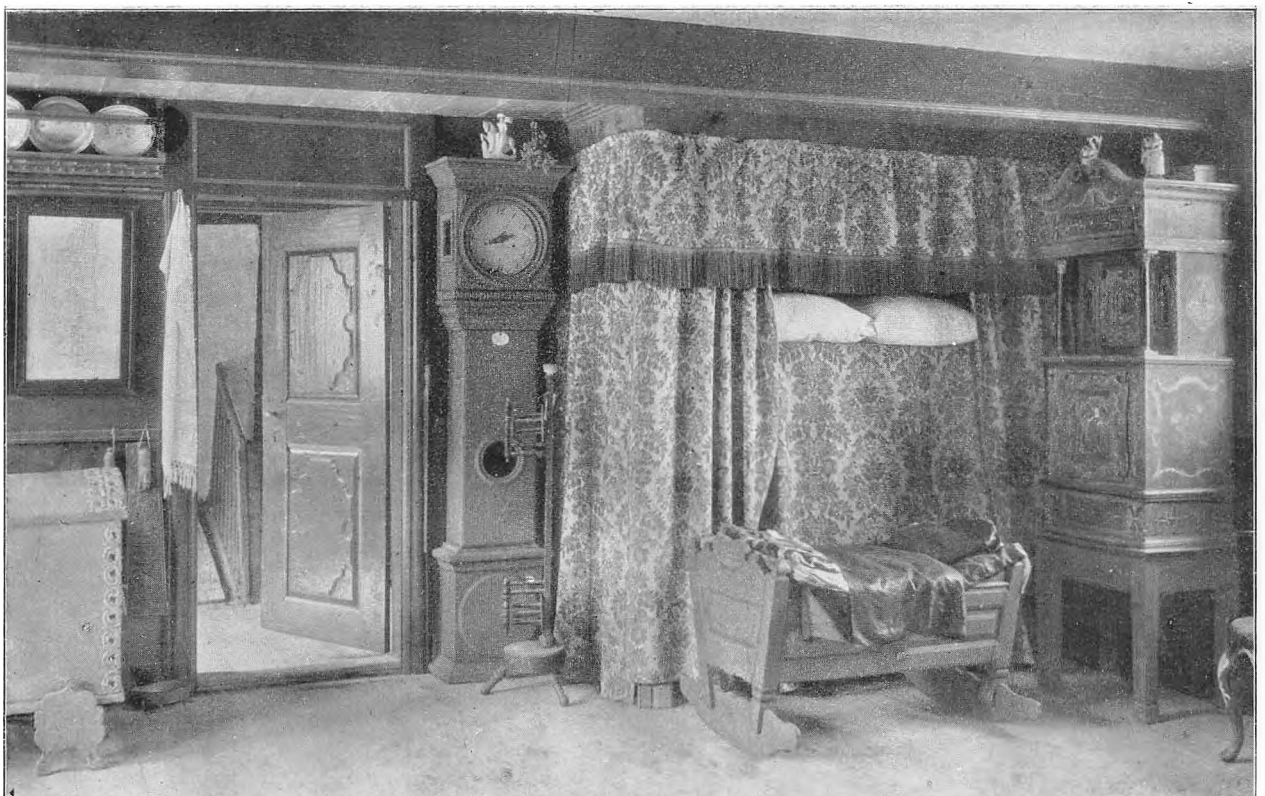

Hjørne af Hollænderstuen

Chatollet er fra omkring 1800. I Skufferne: en Del Hætter og Huer, »Krallevipper«, Børnetrøjer samt den røde Pels, der brugtes til Højtidsdragten, og det tunge skindforede Skørt »Jøp«, der brugtes til Sørgedragten.

Bilæggerovnen er fra 1698.

MELLEMKÆLDEREN

eller Kælderstuen benyttedes tillige som Pigekammer. Herfra var Nedgang til Kælderen, der brugtes baade som Mælkekælder, Saltekælder og Kartoffelkælder. Ved Siden af Kælderstuen var et Spisekammer, der tillige brugtes som Opbevaringsrum for de Køkkensager, Kobbertøj og Porcellæn, der blev brugt ved festlige Lejligheder.

Sengen stammer fra Gjert Gjertsen, Bachers gamle Gaard (Nr. 11), der nu ejes af Edvard Gjertsen.

Skibet, der er en tro Kopi af en hollandsk Ostindiefarer, er forfærdiget og skænket af Sejlmager Joh. Westh, Kastrup.

STORSTUEN

(»OP PAA KÆLDEREN«)

brugtes til Opstilling af Skabe til Klæder, Kommoder og andre Ting til Opbevaring, til Gæsteværelse, hvorfor her ofte stod en Himmelseng samt ved festlige Lejligheder. Den benyttedes ogsaa ved Dødsfald til at »berede Baare« for den Afdøde.

Kisten stammer fra Cr. Cr. Bachers Hjem og menes at være ca. 200 Aar gammel. Den er overmalet 1832, men der skimtes gennem Malingen et ældre Blomster-Ornament, der slynger sig fra Forsiden op over Laaget.

Klædeskabet og de deri ophængte komplette Yderdragter er fra P. Crillesen Bachers Hjem, nu »Hollandsminde«.

Gruppen efter Exners Billede, »Et Gilde paa Amager«,

Figurgruppe fra Storstuen

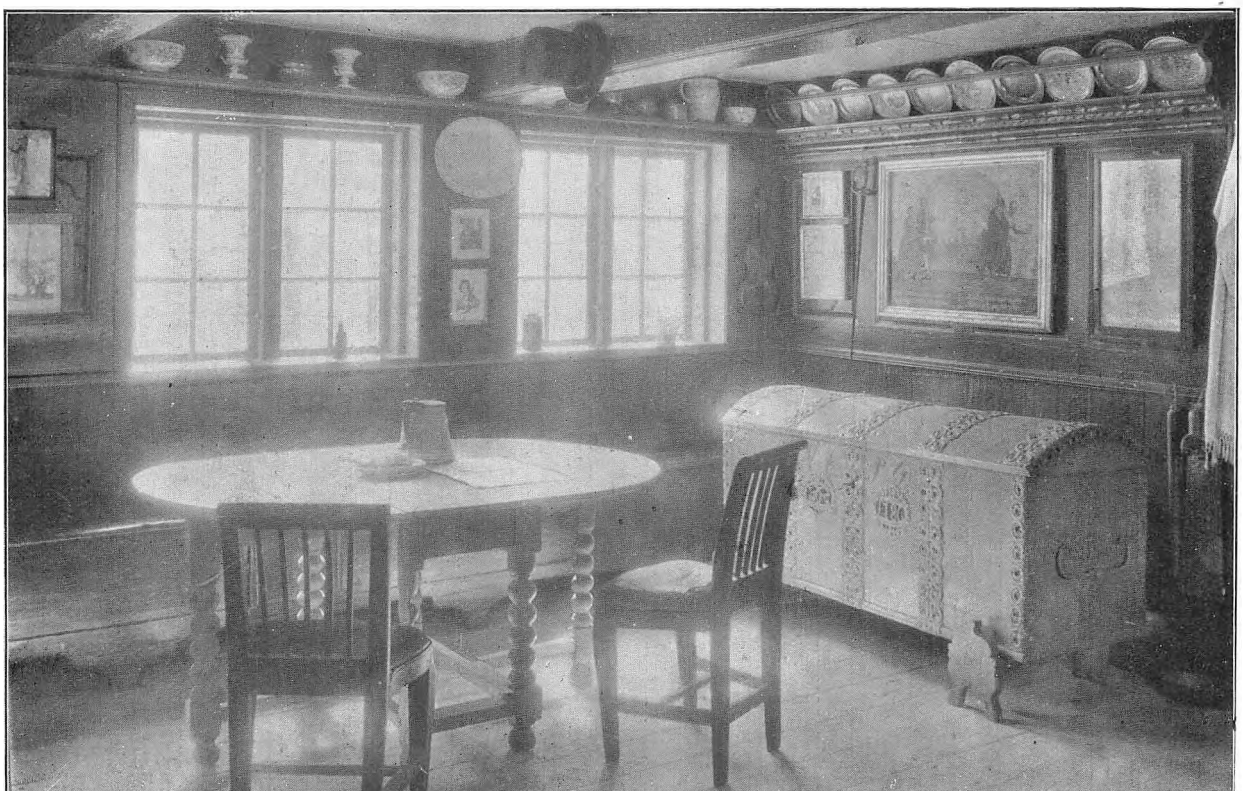

Hjorne af Hollænderstuen

har Tilknytning til denne Gaard, hvor Billedet er malet set fra Dagligstuen. Dragterne er skænkede af forskellige Beboere, hvis Familie har benyttet dem.

Nogle af Personerne, som har været Modeller til Billedet, menes at være følgende:

Den unge Pige med Kaffekedlen er Trein Crilles Zibrandts, en Søster til Henr. Crillesen; hun døde som ung Pige. Manden for Enden af Bordet: Jørgen Carlsen i Hukket; tilvenstre for ham: Crilles Wibrandt, tilhøjre: den unge Mand med Ryggen til Bordet: Anders Dirchsen, Søn af Dirch Svendsen, Lundegaard.

Bogskabet, der er skænket af P. Jansen, Dragør, indeholder en Samling af gamle, mest religiøse, Bøger, Lovbøger, Zee-Spiegel, udgivet i Amsterdam 1668. Desuden en Del gamle Dokumenter og Vedtægter, Billedsamlinger m. m.

Skænkeskabet fra Crilles Wibrandtsen, St. Magleby, indeholder en Del Oldsager fra Stenalderen, fundne paa Amager. Desuden Brudstykke af en Ske og tre Krukker fra Hansetiden, fundne paa Dragør, o. a. Smaating.

Bordet, ovalt med et bibelsk Billedmotiv: Herrens Besøg hos Abraham, er over 100 Aar gammelt. Det stammer ligesom *Sofaen og Stolene* af Birketræ fra P. G. Bachers Hjem.

Den mekaniske Bondestue, et Ungdomsarbejde af Maler *N. Aagesen*, der har skænket den til Musæet.

Komoden, der er lavet paa Dragør omkring 1800, stammer fra Crilles Crillesen Bachers Hjem (nu »Hollandsminde«.) I Skufferne: broderede Tørklæder og Baand. Ovenpaa: Kaffemaskine, Porcellæns-Nips og Kopper, bl. a. et Par af ostindisk Porcellæn, der er bragt hjem af Kong Christian IX.s Broder som Kadet.

Glaskisten indeholder Brudesølvet, bestaaende af: Hætte og Livbaand, overtrukken med Sølv- og Guldtresse; forgyldte Armbaand, som anbragtes paa Ærmernes Fløjlsopslag; Kæden med de 5 Sølvmønter

hængtes over Brystet, de tre andre Sølvkæder over Ryggen. Desuden en Halskæde, Perlekrans, af blaa, røde og forgyldte Glasperler.

FORSTUEN

Her er ophængt forskellige Ting til mere almindelig Brug: Vægte; Værktøj; Banketærskel; Bomærkejern, der brugtes til Brændemærkning af Heste og Kreaturer, naar de sloges paa Fælleden.

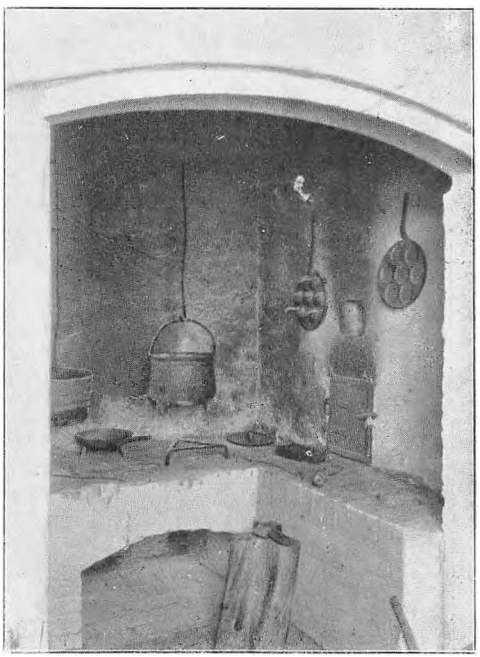

Ildstedet

KØKKENET

Ildstedet med Gryder og Pander. Paa Væggen: Køkkenudstyr som Smørtrug, Hakkejern, Vaffeljern. Paa *Bordet*: Maltkværn, Sennepskugler m. m.

Paa *Gulvet:* Lysestol, en Glasform til Lysestøbning.

Fadeburet: I Tallerkenrækken: Fajance- og Tintallerkener, Asietter. Paa Hylderne: Kedler, Kar og Stegegryde af Kobber, Fajancetøj, en jydsk Lergryde m. m.

DRAGØRSTUEN

Her findes: et Skilderiuhr (fra Kapt. O. Petersen), Hjørnehylde (fra Vævermester Vilh. Jensen), Saltmadsfad af Træ (fra Kapt. C. P. Krause), Kakkelovn fra Christian VIII.s Tid; Væven stammer fra Dragør, 1803;

Dragørstuen

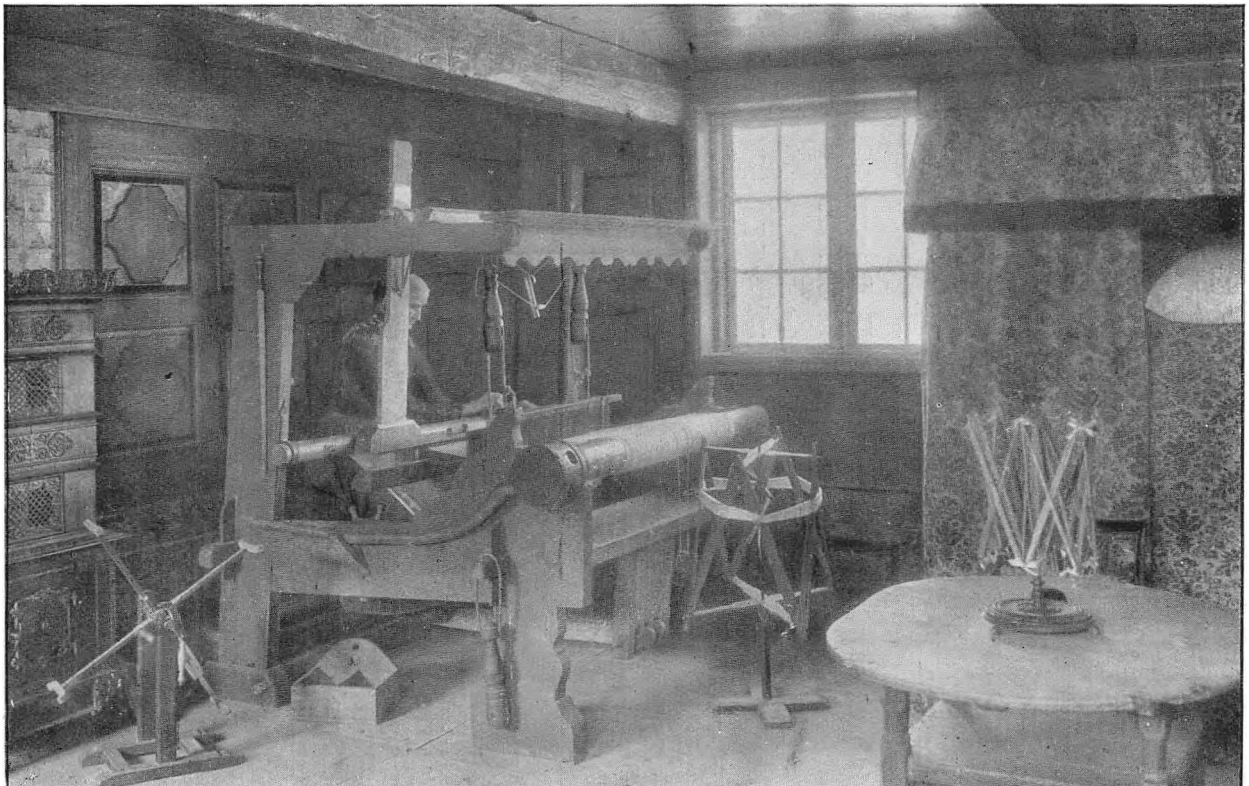

Hjørne af Dragørstuen

Konen, der sidder paa Væven, er modelleret og paaklædt efter en Dragørkone; Spryd, Skytter, Garnvinder og Spinderok ligeledes herfra.

Himmelsengen med Forhæng af »Dragørvævning« fra omkring 1775; Pudebetræk med gennembrudt Amagersyning.

Dragkisten er ogsaa forarbejdet paa Dragør, rimeligvis af Jacob Snedker omkring 1800.

Paa Dragkisten: En fransk Buket i Glaskuppel, ført hjem fra Frankrig omkring 1850 (fra Chr. Greisen), Kaffekander og et Thestel af engelsk Fajance med Rødglassur, samlet og skænket af W. Wieder, Dragør.

I Skufferne fra oven nedefter: Kraver og udsyede Pandestykker til Amagerhætter — Linned med Amagersyning — hvide og blaa Bomulds- og uldne Forklæder — Forklædebaand, et Snørreliv med Snørrelivskæde og Pind, foræret af Guldsmed Binau.

Et Skænkeskab fra 1811 (Husflidsarbejde).

Et gammelt Bord, der tillige brugtes som Lænestol.

MAGASINET (i Loen)

Her findes en Del gamle Landbrugsredskaber, som endnu ikke er ordnede eller stillede paa Plads, saaledes en Radrenseplov af Træ, Rensemaskine, Mejeredskaber, Skærekiste m. m. samt en Del Haandredskaber til Markbrug, Beslag m. m.

Stenhuggermester *O. Svenstrup* har skænket en Sten, hvori er indhugget det ældste Store Magleby Byvaaben fra 1648 til Indmuring i Gaarden.

Amagerlands Producentforening har skænket og rejst Flagstangen med Flag.

Iøvrigt findes paa Gaarden Stald, Lade og Høloft, Vognport, som sikkert har staaet fra dens Bygning 1782.

Opsynsmand er *P. Heller*, der bor paa Gaarden Telefon Magle 129.

Kirken omkring 1850

KIRKEN I ST. MAGLEBY

SOM et lille Bidrag til den Begivenhed ved Musæets Aabning, som foregaar idag i vor kjære Hollænderby, og som skal staa som et Minde om de af Kong Chr. II fra Holland indkaldte Bønderfolk, som var særdeles dygtige i Have- og Mejeribrug, som alt var af stor Betydning for Kjøbenhavns Forsyning til Befolkningens Tarv.

Som de vare nøjsomme og flittige i Mark. Gaard og Stue, var de ogsaa flittige og alvorlige Kirkegængere i deres egen Kirke, hvor de den første Tid hørte den katolske Lære paa det hollandske Sprog, som blev prædiket indtil Aar 1811, derefter vekselvis med dansk indtil 1833. — Den sidste Præst, som prædikede i dette

Sprog, var Compastor *K. Schmitto*, over hvem der er rejst en Mindesten paa Kirkegaarden.

Ved Hollændernes Ankomst til Øen Amager stod Kirken sikkert færdigbygget i *Grote-Magledorp*, som herefter kaldtes Hollænderbyen.

Prædikestolen

Kirken er opført af Mursten paa Granitsokkel og bestaar af Skib og et tresidet Kor, som tilsammen er 56 Al. lang, 25 Al. bred og 9 Al. høj og har ca. 500 Siddepladser.

Det ældste, man har at støtte sig til, er en Inskription, som var anbragt paa Brædderloftet over Alteret, her stod nemlig følgende:

15 Hef uwe Herten
Opwaarts 15
(Hæv Eders Hjerter opad)

Denne Sætning er stadig erindret og anbragt i Kirken, endskønt denne har været udsat for Ombygning og store Ulykker, saaledes blev den ombygget Aar 1611; herom vidner en Sandsten, indmuret i Kirkens nordre Side, hvoraf man faar at vide, at Kirken er ombygget af Byens Mænd:

Anno C 4 1611
Hebben Deisse Kairs Pelsmann Latten Deisse Kerck
Verbetteren Wp Eirre Eigene Wmkosste.

Under Svenskekrigen 1658—59 blev Kirken tillige med alle Byens Gaarde plyndret og brændt.

Atter 1731 overgik der Kirken en Ildebrand, saa den tildels nedbrændte.

Efter denne Brand blev den atter opført, og herom faar man atter Oplysninger fra en indmuret Sandsten i Kirkens østre Gavl, som anføres her:

Anno 1731
Is desse Kerck Omgebouwet Up vnse egen Bekostning. Dit selve Jahr, Als den 6. Juny is Köning Christian de 6. Gekronet.
Cornelis Gornelisen
Skoudt 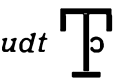

At der har været Kirke før Hollændernes Ankomst, er der ingen Tvivl om, og et Par af Kirkens Inventar beviser Rigtigheden, idet der den Dag i Dag findes og bruges en Granit-Døbefont fra Aar 1200, et Krucifiks med »Jesu paa Korset« fra Aar 1500.

Endvidere er der i Vaabenhuset opstillet en Gravsten med følgende Inskription:

Johannns af Barken 1409.

Paa Stenen er udhugget en Hjelm som Tegn paa Afdødes Anseelse og Værdighed.

I det prægtige Kirkerum hænger en 12-armet Lysekrone, hvori efterfølgende er indgraveret:

A. B. 1730 Hilleborg Grubbe.
1617.
Aan de Nieuwe Kerk skænket.

I Koret, i Døbefontens Nærhed, er et Maleri, »Jesu paa Korset,« som efter Konservator, Professor *Petersens* Udsagn formodes skænket til Hollændernes Kirke af Kong Chr. II.

Prædikestolen er hollandsk Renæssance og vækker

Parti fra Kirkegaarden med Kirkeladen

Beundring hos enhver Iagttager, paa Lyddækket ses 5 Figurer, som symboliserer de 5 Sanser.

Af nyere Dato kan nævnes Altertavlen, som forestiller Opstandelsen, malet af Professor *Wegner*.

Nu har Kirken elektrisk Installation, men dette Arbejde er udført saa diskret og holdt i gammel Stil, saa det forstyrrer ikke de andre Omgivelser, saaledes er de Vægskjolde, som bærer Lysarmene, der er formet efter Lysekronen fra 1617, modelleret efter et Laksegl, som forestillede en Tougsnoning omkring et Anker, hvorpaa der sad en Skytsengel, Symboler til Kirkens Ære.

Orglet er skænket af Hr. Birkedommer, Justitsraad *v. Osten*.

I Vaabenhuset findes Rester af et gammelt Alter og Alterbillede samt en gammel Kirkestol med indskaaret «Schoutens Stol 1611«, Denne Stol afgav kun Plads til hans høje Person.

Foruden den før omtalte Gravsten fra Aar 1409 findes opstillet en til som Minde om den sidst afdøde Schoul *Dirch Corneliusen*, hvis jordiske Levninger findes ved Kirkens nordvestre Hjørne og dækkes af et Par store Kristtjørn.

Her i Vaabenhuset findes Kirketavlerne, som hver Søndag blev baaren om af de tre ældste Skoledrenge, for at Menigheden heri kunde lægge en Skærv, som kom Kirke, Skole og Fattigvæsen tilgode.

Disse Tavler havde hver især en lille paamalet Opfordring til at give af et godt Hjerte, som her anføres. Paa Tavlerne staar:

1659.

Ich wills so hebben — was fragest tü darna — Gott geve uns den ewigen Fride.

Og paa Siderne:

Dieser Taffel hat Jan Crillisen di Armen forehret Ihr gelder In Tho sammeln.

1729.

K. T. S. — P. K. W.

Luc. 6. 38. Geeft zo wor Du gegewen.

1775.

Dit is de Arme-Back. Geeft zo wordt Du gegeven.

Endvidere kan nævnes nogle Spydstager, som brugtes af Strandvagten i Ufredstid, men i Fredstid blev opbevaret paa Kirkeloftet.

STOLESTADERNE I KIRKEN

Aar 1823 i Oktober blev Bænkene eller Stolestaderne i Hollænderbyens Kirke omskreve og befandtes da Stolestaderne at tilhøre de Ejere, saaledes som de herefter findes anførte og overensstemmende med Fortegnelsen i den gamle Kirkeprotokol.

Mandfolkebænkene var de to Rækker langs Kirkens Ydermure. Dragørmænd sad mod Nord, Hollændermænd sad mod Syd. Fruentimmerbænkene var ud til Midtergangen, Dragørkoner og Hollænderkoner hver til sin Side, langs Mændene fra hver By. Bænkene var nummererede med et vist Antal for hver Gaard, Haandværkerne havde kun Ret i Fribænkene. Disse havde Nr. fra 1—12, men i Nr. 6—7 skulde den ene flytte for den anden, men saaledes, at var der en Tjenestepige, skulde hun sidde længst tilbage. Schoutens Bænk var udenfor Nr. Dette Embede ophørte 1821 og Pladsen overlodes Birkedommeren, dog at han ikke kunde vinde Hævd eller Rettighed for sig eller Efterkommere.

Dirch Jansen,
»Hollandsminde«.

KORTFATTET

BESKRIVELSE AF NATIONALDRAGTER

I HOLLÆNDERBYEN I DET 19. AARHUNDREDE

Konfirmations-Dragten

Barnedaab: Naar den nyfødte (Sølvbarnet) skulde til Daaben, i Reglen 8 Dage efter Fødslen, fik den en Fløjelshue med Guldsnore paa og et Svøb af Silke eller Fløil med Guldsnore paa.

Barndom: Naar Børnene voksede til, kom til at gaa i Gangvogn, fik de en Faldhat paa af tykt Tøj til at tage af for Stød med rødt Krydsbaand over Hovedet. Drengene gik klædt i en sort Klædes Trøje med broderede Ærmer med Opslag og besat med Sølv- eller Messingknapper, Pigernes Ærmer med Opslag, kantet med smalle Silkebaand. Desuden gik Drenge og Piger med et broderet Tørklæde om Bryst og Ryg, et blaat Forklæde, en sort ulden Klokke. Naar Drengene blev omkring 4 Aar, fik de Bukser paa og en hvid, strikket Hue, en sort Klædes Bulle, kantet med blomstrede Silkebaand, og sorte, uldne Ærmer, sorte Lærreds Posebukser, broderet Halsbind.

Pigerne gik i Skole med Hoved- eller Pandetørklæde

ovenpaa Kysen, broderet Halstørklæde, sort Klædestrøje og Skørt, glat blaat Forklæde.

I sidste Halvdel af det 19. Aarh., da den almindelige Værnepligt blev indført, var der mange af Mændene, som kasserede Nationaldragten, og Drengene gik nu med Vest, en kort, blaa Klædestrøje med Fløjelskrave og almindelige Benklæder.

Naar Pigerne skulde konfirmeres mødte de med rød Flet i Haaret, broderet Tørklæde over Brystet og nedad Ryggen, Udentrøje med blaa, stivet Krave, Klædesopslag paa Ærmerne, broderede Haandstykker og en smal, blaa Blonde om Haandleddet, sort Fløjelsborte om Livet, sort, foldet Klædeskørt og Lædersko, blaat, uldent, foldet Tørklæde med lange Baand og Mallier bagpaa.

Naar Pigen blev 16 Aar, fik hun Snøreliv med Mallier og Kæde med Sølvpind.

Bryllup: Ved Bryllup var *Bruden* iført en guldstukken Hue med en bred, rød Silkesløjfe i Nakken, Kravetrøje med Spænder, Tørklæde med sølv- eller guldbroderede Blomster og Figurer, lange Silkefryndser, Guldkæde for og bag med Sølv- og Guldmønter, stort Opslag paa Ærmerne, kantet med dobbelt sorte Silkefryndser, sølvbroderede Haandstykker, tredobbelt Guldring om Armen, guldindvirket Bælte om Livet, blaat, foldet «Synings« Forklæde, Silke-Livbaand, Skøder bagtil, sort, foldet Klædeskørt, guld- eller sølvbroderede Sko eller Tøfler, Synings-Haandtørklæde.

Brudgommen bar en høj, sort Hat, silkeblomstbroderet Halsbind, en rød Klædes Undertrøje, kantet med sorte Baand og besat med 1 Række sort overtrukne Klædesknapper, derover en sort Klædestrøje med korte Skøder, Ærmerne kantet med sorte Fløjelsborter, sorte Klædes, brede Benklæder, sorte Læderstøvler. I sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede gik Brudgommens Dragt over til Købstaddragten.

Kokkene: Konerne med dobbelt udskaarne Hætter,

Snøreliv, fin Klædestrøje, »Tætærmstrøje«, broderet ned ad Ryggen, Perlevipper for og bag, Snørlivsmallier med Kæde, Haandstykker, blaa Blonder om Haandleddet, brede Silkelivbaand, hvidt, foldet Forklæde med en eller to brede, lange Silkesløjfer bagtil, Borteskørt.

Ung Kone bar en sort, glat Hætte, og den bæres kun et Aar.

Ældre Kone bar en dobbelt udskaaren Hætte og »slet Tøj«, et stort, broderet Tørklæde med Snip langt, glat ned ad Ryggen.

Daglig Dragt: Konen bar en Kyse med Pandeklæde eller Hovedklæde over Kysen, som var bunden sammen i en Sløjfe, der gik langt ned over Brystet, broderet Halstørklæde, Trøjens Armhuller kantet med Silkebaand, et bredt Silkebaand nedover Brystet, lyseblaat, glet Forklæde med Livbaand.

Kvindernes *Sørgedragt;* den dybeste Sorg. Konen bærer den saakaldte »Jøb», som dækker Ansigtet for alle nysgerrige Blikke, hun bærer en ugnidet Hætte, et graat, uldent Forklæde og Borteskørt.

De andre Koner møder med Snøreliv, graat Forklæde, broderet Tørklæde fra sort, sort og hvidt eller blaat eller grønt glat ned ad Ryggen, efter som den Afdøde er nær eller fjern Slægtning.

Manden bar sort, hvid, blaa, broderet Halsbind, høj Hat, sort Klædestrøje og Benklæder.

Strøpiger ved Begravelse mødte med Blaahætte, Tørklæde ned ad Ryggen, graat Forklæde, Tætærmstrøje med Baand og Borteskørt.

Højtidsdragt: Konen møder med dobbelt udskaaren Hætte, Kravetrøje, broget Tørklæde, rødt, ulden, foldet Forklæde med sorte Kantebaand, 2 store Guldmallier bagtil ved Skødet med Hængedusk, Borteskørt.

Konerne, der bar Sorg, havde Udentrøje og blaastivet Krave; *dyb Sorg:* lyseblaa, blankt, foldet Forklæde, »Vadskeforklædet«; *mindre Sorg:* mørkeblaa

»Lærredsforklædet« med sorte eller blaa Silkebaand eller Borter.

Manden møder med høj Hat, rød, ulden Undertrøje som før beskrevet, sort Klædes Ydertrøje med korte Skøder, sorte, brusende Lærreds- eller Klædesbenklæder.

Almindelig Kirkedragt for Mænd: sort Klædesbulle kantet med Silkebaand, besat med 2 Rækker store Filligrans Sølvknapper, i Reglen 36 Stk., en sort Ydertrøje med korte Skøder, en Række sorte, overtrukne Knapper.

Torvedragten. I første Halvdel af det 19. Aarhundrede var det nærmest de mindre Jordbrugere, som kørte til Torvet i det gamle Kjøbenhavn, paa de store Gaarde blev der holdt Stader. Konen mødte i Nationaldragt med Hætte og fodfri Skørter. Manden bar sin Nationaldragt med hvid Hue, og saaledes kørte han til en Gæstgivergaard med Køretøjet, naar han havde læsset Grønsager, Mælk og Fløde af, i Reglen i en Port, og saa kom han tilbage om Eftermiddagen med Køretøjet, naar Mutter i Reglen havde udsolgt.

J. H. Schmidt.

FASTELAVN I HOLLÆNDERBYEN

AF Gaardmændenes aarlige tilbagevendende Fester i Hollænderbyen, indtog Fastelavnen en Førsteplads, som vakte berettiget Opmærksomhed i vide Kredse, dels fordi det var indført af Hollænderne og var en afvekslende Fornøjelse, saaledes slog man virkelig Katten af Tønden i længst forsvunden Tid, omkring Aar 1670. Et Par Linier fra ovennævnte Tid:

Den hænger højt, i stærke Reb og Liner,
men Katten indeni, hun skriger mer end griner.

Senere i Tiden var der kun et udstoppet Katteskind.

Noget, der ogsaa blev opført i Fastelavnstiden var, at rive Hovedet af en Gaas, som var hængt op i et Reb tværs over Gaden, Gaasens Hals var besmurt med Sæbe, saa det kunde ofte vare længe, inden der blev en Gaasegreve.

Thi kan der én blandt dem saa stærkeligen stræve,
at Gaasen mister Hals, saa er han Gaasegreve.

Disse Raaheder havde kun en stakket Tid, idet der blev taget til Orde herfor, overfor en lydhør Befolkning.

Men hør, min kristen Ven, hvi vil Du dig formaste
med saadan Abespil i slig en hellig Faste!

Dette sidste Skuespil blev afløst med at »stikke til Straamanden,« en udpyntet Figur sat paa en Stage, hvori et Spyd eller Spiger, hvorpaa Figuren blev sat

Det gjaldt nu for Rytteren, som med en Spydstage skulde løfte den op, naar han red forbi i strakt Cariére. Støtten er nu en Musæumsgenstand, idet den var opbevaret i den Gaard, hvor den sidste Schoudt boede, i Isbrandtsens Gaard.

Nu fejres Fastelavnen ved, at »man slaar til Tønden.« Den første Mandag er altid forbeholdt Gaardmandssønnerne, disse har altid bestaaet af Byens egne, kaldet »De Store Byens,« som efter en Tønderidning, dansede fra Mandag Aften til Tirsdag Aften, fortsatte næste Mandag til Tirsdag Middag og mødte saa den paafølgende Søndag for at betale Gildets Udgifter og slutte med Dans til Mandag Morgen.

Dagene imellem disse Dansegilder blev benyttede til at besøge Venner og Bekendte, som boede paa Udflyttergaardene, her mødte de Indenbys til Kaffegilde og Amagerpunch, hvor dette forefaldt, havde de altid Spillemanden med, saa de stadig kunde faa rørt Benene.

Gaardmændene red altid anden Mandag, og Toget, naar de red ud at besøge Gaardene i Byen, var lige saa stadseligt og vel saa imponerende var at se de veltrænede Ryttere. Foran i Toget red 2 Flagmænd, derefter kom Spillemændene ogsaa ridende, som Regel paa 4 hvide Heste, som blev ført af en Mand mellem hver 2 Heste, herefter fulgte de øvrige parvis, det hele med en gennemført Orden, som altid tjener dem til Ære.

I ældre Tid var i Reglen Gaardmændene i deres Nationaldragt, hvilket sjældne Skue havde bragt denne Fornøjelse paa Omtale viden om, saa det endog kom for Kongens Øre, den daværende Konge i Aarene omkring 1770 var Kong Christian den VII., som fik Lyst til at overvære det Ridt i Hollænderbyen, hvortil han tillige med sin Dronning Caroline Mathilde med Følge, ogsaa Grev Struense og Brandt med flere var tilstede. Ridtet foregik udfor Pitter Jachobsens Gaard med Smedebakken paa den anden Side, hvorpaa der var bredt Tæpper (Dækkener) for de kongelige Herskaber.

Da Beboerne erfarede, at de høje Gæster nærmede sig, red alle Rytterne med Flag og Musik ud ad Landevejen for at møde de Kongelige ved Sognets Skel, hvorfra Rytterne fulgte efter, for at ledsage dem ind i deres kære Fødeby.

Kort efter Ankomsten begyndte Ridningen til stor Glæde for de Besøgende. Det fortælles, at Kongen og Dronningen for et Øjeblik tog Ophold i den saakaldte Natstald, som bestod af en Boks, hvor Smeden satte ustyrlige Heste ind, naar de skulde beskoes, og ligeledes gav Ly for Vægteren, naar det indtraf med Uvejr.

Under Ridningen under Tønden var der en Mand ved Navn Jan eller Pitter Tønnesen, som vilde give Kongen en ekstra Fornøjelse, som bestod i, da hans Hest løb under Tønden, lod han sig glide bagud, løb selv engang rundt om sin Hest og sprang op paa Hesten bagfra.

Denne smukke Præstation blev bifaldet af alle, og Dronningen selv sagde: »Det var en Rytter, som ikke spurgte efter Stigbøjlen.«

Da dette var forbi, samledes de Kongelige med Gaardmændene og deres Koner i Præstegaarden. I et af Værelserne blev der danset nogle Nationaldanse for de kongelige Herskaber. Denne Stue bærer altid Navnet »Kongestuen«, idet den ved flere Lejligheder har haft kronede Hoveder under sit Tag, saaledes naar der holdtes kongelige Jagter paa den flade Ø, saa blev der altid holdt en lille Hvil i Hollændernes Præstegaard. Til Minde om disse kongelige Besøg blev der indmuret en Sten med Frederik III. og Dronningens Navnetræk og følgende Indskrift: »Til Minde om den treenige Gud og den kongelige Gavmildhed« (iflg. Am. Hist.) Denne Sten er nu (1921) efter Kirkesynets Bestemmelse fjernet fra sin gamle Plads og anbragt i et Gavlparti i Præstegaarden, hvor Tidens Tand vel vil gøre sit til at udslette et gammelt og ejendommeligt Minde.

Denne Dag glædede de Kongelige saa meget, at de indbød 24 Par Mænd og Koner til Dans paa Christiansborg Slot, hvor de skulde danse forskellige Nationaldanse, f. Ex. Menuet, Æggedans og Runddans.

At der blev indbudt 24 Par hentød til de indforskrevne Hollændere, om hvem der staar:

> Ret 24 Mænd og 24 Kvinder
> var al den hele Slægt, foruden Husgesinder.

Dagen oprandt den 2. Marts 1772. Paa denne Dag kørte alle de Indbudne i Slæder til Københavns Slot. Alle i deres fineste Stads fulgtes de i sluttet Tog under Bjældeklang og Piskesmæld, kørte gennem Amagerport, hvor de ellers var vant til at maatte stoppe op for Kontrollen ved Akciseboden.

Paa Indturen mødte de en Enkekone Gridth Bacher, som gerne vilde med, men var forsinket paa sin Torverejse. Hun fik dog gjort Holdt, stod af sin Torveslæde og over i en anden i samme Dragt, som hun havde været tiltorvs med, og den blev jo noget afstikkende fra de andre pyntelige Dragter, hvilket ogsaa blev bemærket af Kongen om Aftenen ved Ballet.

Kongen henvendte sig til Schouten Gerdt Crillesen Bacher med Bemærkning om, hvorfor denne Kone ikke var klædt som de andre og tillige var alene, svarede Schouten, at hun var Pyntekone ved saadanne Lejligheder for hele Selskabet, om det skulde gøres nødvendig.

Dansen gik nu ret livlig for sig efter Musiken, som de selv medførte, og blandt andre Danse skulde der nu danses Runddans. Her dansede Schouten med sin Kone, og ved at hun skulde bukke under hans Arm, trykkede han Hætten af hende. Nu førte han sin Kone hen til Pyntekonen og bad om hendes Hjælp til Hættens rigtige Paasætning. Dette siges blev gjort for at give Stadfæstelse paa sin Udtalelse overfor Kongen.

»At danse Ægget af Koppen« blev ligeledes udført. Den krævede megen Øvelse og stor Behændighed. Den

udførtes ved, at der midt paa Gulvet blev lagt en lille Dynge Sand, hvori blev sat en Kop, i hvilken var lagt et Æg. Den dansende skulde nu under Musikens Toner løfte Koppen med Foden, saa Ægget laa ubeskadiget i Sandet og derefter under stadig Dans faa det helt og holdent op i Koppen igen, og vise det frem for sine Beundrere. Her var det som alle Vegne, at Øvelse gør Mester. Det var i Reglen altid de Ældre, som kunde fremvise det gode Resultat.

Dirch Jansen,
»Hollandsminde«.

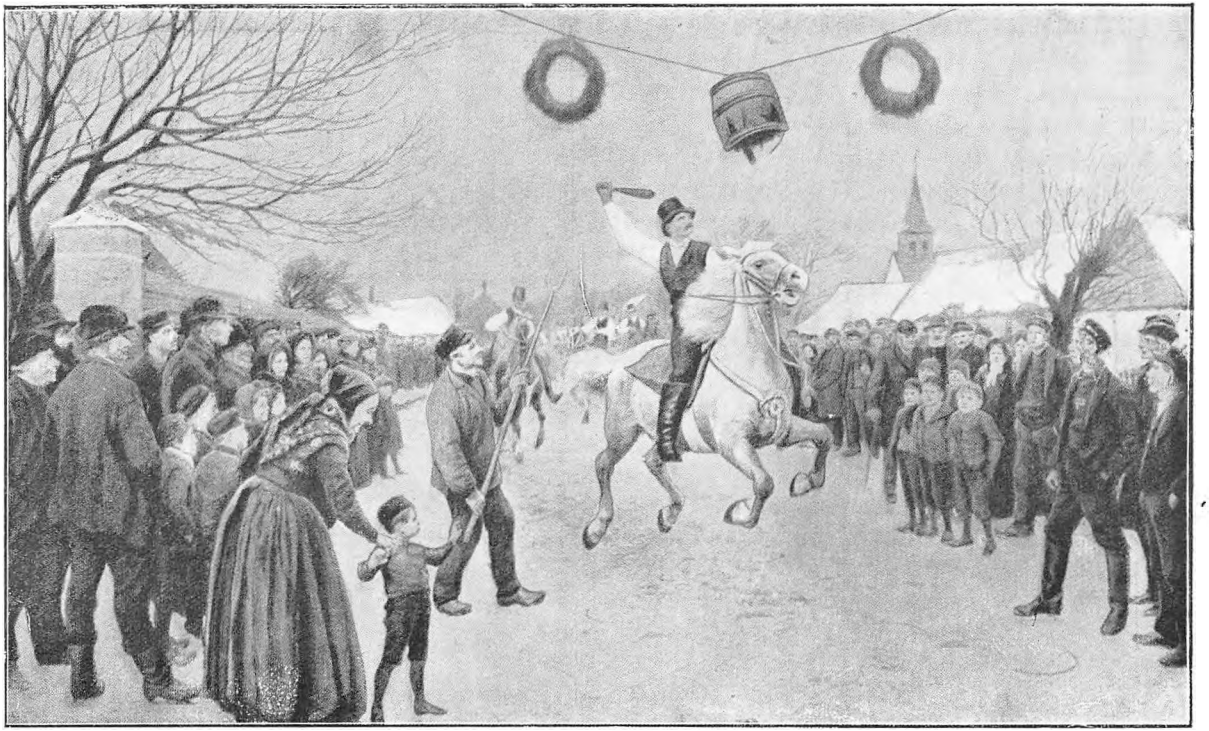

Tønderidningen i Hollænderbyen

INDVIELSESSANG

Melodi: Brat af Slaget rammet

HER vi nu os samle,
mange kommer til,
for det gode gamle
vi bevare vil,
og hvad her vi finder,
baade smaat og stort,
vækker gode Minder
som en Æresport.

For henfarne Slægter
paa Amagerland,
vi dem ej fornægter,
mindes, hvor vi kan,
deres Virke-Snille.
Deres Arbejdsmod
blev en Rigdomskilde,
de os efterlod,

Tabt er mange Sager
i den lange Tid,
vi med Tak modtager,
hvad nu kommer hid
fra de mørke Kroge.
Kistebunden bred,
og hvad vi modtoge
giver god Besked.

Vi Kultur og Sæder,
Levevis faar frem,
deres Sorg og Glæder
i de mange Hjem.
Og fra Mark og Enge,
Fælleder og Vang
toner Mindets Strenge
med en sjælden Klang.

Har vi længe tøvet
til belejlig Tid?
Hvad vi her har øvet
vidner dog om Flid,
og saavidt vi mægter:
Gaarden skal bestaa,
saa de nye Slægter
den beundre maa.

Nu staar Gaarden færdig
og vi haabe vil,
den er Maalet værdig,
kom nu og se til.
Ja, nu Plads vi haver
til hver enkelt Ting
og de mange Gaver,
som er spredt omkring.

Længe vi os klare
med den Plads, vi har.
Hvad vi vil bevare
er os dyrebar.
Det er nærmest Dragter,
straalende, solid,
som vi glad betragter,
Bud fra svunden Tid.

Nu maa Byen værne,
vogte paa sin Skat,
og det vil den gerne,
baade Dag og Nat
Saa til sene Tider
talrigt Publikum
ind ad Porten glider
til vort Musæum.

J. H. S

A/S OSCAR FRAENCKEL & Co. - KØBENHAVN